D S
SI
COR

¶ Tractatus de venerabili Sacramento: et valore missarum: omnibus sacerdotibus vti=lis et necessarius

¶ Libellus de venerabili sacramēto. et valore missarum.

Deuotus quidam presbyter cōquestus mihi fuit: q circa venerabile sacramentum eucharistie quidam difficultates haberet: quarum solutionem facilē et planam inuenire non potuit prout sue simplicitati congruebat et a pluribus alijs simile audiui Et vt veritatem fatear. idipsum mihi pluries accidit in ipso primordio presbyteri mei. quare etiā multas inquietudines et scrupulos in corde sentiebā que nihilominus dono dei post informationem patrum meorum et scripta doctorum que diligentius perlegi/ penitus abierūt: ita vt qui nimia anxio corde solebam primam accedere ad tanti sacramenti celebrationem: post ea cum maiori cōfidentia ad ipsum festinaui. Et qui propter huiusmodi turbationes internas horrore et tedio afflictus. maluissem me ad presbyterij ordinem non fuisse promotū. aut certe occasionem legitimam habuisse rarius celebrandi: de post maximas egi grates pijssimo domino q me indignum peccatorem ad tam saluberrimū statum vocauit. et toto desiderio estuabam ad quotidie celebrandum. si canonicum impedimentum non occurrisset. Hec vt pie spero fuit mutatio dextere excelsi mecum. et q simile predicto presbytero amico meo contingit ex parte intellexi. et forte alijs pluribus idem euenire posset: quare visum est mihi secundum desideriū ipsius aliqua ex dictis auctēticis colligere plano stilo. pro qualicūque cōsolatiōe cordis sui. donec clemēs dn̄s. seipsum ostendat tibi. et consoletur eum plene illumineti que. Terminos aūt difficiles et allegatiōes studiose vitabo. ne īpedimētū afferāt intellectui. tn̄ ī margine singula loca ānotabo quā

tum visum fuerit. quia simplicitati seruimus.

Primo igitur firmissima fide est tenēdum q totus xp̄s sit in hoc sacramēto. ille idē qui natus ē de vgīe/passus in cruce/q sedet ad dexterā p̄ris/q venturus est iudicare viuos et mortuos. verissime in hoc sacramēto ɔtinetur.
¶ Persona aūt xp̄i i tribus substātijs existit. s. diuinitate aīa/et corpore. Unū sequtur q in hostia ɔsecrata realiter est ipse filius dei in sua ꝓpria psona et filius vginis marie. i. verus hō vnitus diuinitati i eadem persona. Ubi est diligenter aduertendū q panis nō cōuertitur in diuinitatē neq vinū. sz neq in animā christi. sed panis in corpus christi. et vinū i sanguinē transubstantiatur siue cōuertitur. Et qr diuinitas corpus est assumptū. nūq deposuit. Ideo vbicunq est corpus xp̄i necesse ē et diuinitatē eius esse. Similiter quia christus amplius nō moritur. ideo aīa eius semp est realiter corpori vnita. vñ sequitur q ex reali cōcomitantia vbicunq est corpus vel sanguis christi. q ibi sit diuinitas et anima xp̄i. Et qr christus īpassibilis est/ideo corpus et sanguis eius separari nō possunt. Ubicunq ergo est corpus xp̄i. ibi necesse est q etiā sit sanguis christi. et ecōuerso vbi est sanguis xp̄i: ibi est etiam corpus xp̄i ex reali concomitantia Ex quo vlterius patet q sub vtraq specie huius sacramenti totus christus continetur. Nam sub specie panis est corpus xp̄i ex vi sacramenti. sanguis autem ex reali cōcomitātia sicut iā dictū est de anima et diuinitate xp̄i. Sub specie vero vini. et sanguis christi ex vi sacramenti. corpus aūt christi ex reali cōcomitantia. Patz ergo q i hoc bñdicto et venerabili sacramēto tota nr̄a salus cōtinetur. Hec hmōi conuersio est

ita mirabilis ⁊ extranea. ꝙ vix credi possit. q̄re habemus plures mãductiones ad hoc in naturalibus que ante oculos nostros continue cernimus ex quibus infirmitas nostra multū iuuari potest si attente ꝯsiderent̄: Uidemus nãq̃ ꝙ ex purissimo ligno vermiculus generat̄ similiter ex pãno/ lana/ sirico/ pane ⁊ alijs quasi infinitis q̄ vtiq̃ sunt valde mirabilia: q̄uis assiduitate vilerūt. Quis vnq̃ ista crederet si oculis nõ vidisset? Si igit̄ tã mirabiliter hec vilia oĩpotẽs deus incessanter trãsmutare nõ dedignat̄. incredibile nequaq̃ est ꝙ ad ꝓlationē xᵖ̄ibꝫ sacramẽtalium transsubstantiare panē ⁊ viniĩ in corpꝰ ⁊ xp̄i sanguinem facillime possit: velitq̃. Similiter si ꝯsideret̄ quomodo pupilla oculi cū sit parua totius celi latitudinē in se recipiat. tūc icredibile nõ apparebit ꝙ per ocultã virtutē spūssancti ĩ parua hostia totus xp̄s cõtineatur. Solet etiã dari exẽplū de speculo/ in quo maxime neq̃ res relucẽt: ⁊ si ĩtegrū fuerit semel tm̄. Si aūt fractū fuerit. tūc in singulis partibꝰ ipsius ex quo manu ducimur ꝙ apud oĩpotẽtiã creatoris facillimū est vt etiã in qualibet parte hostie totus xp̄s cõtineat̄. Similiter de sole q̄ cū sit vnus totū mundū illumĩat ⁊ calefacit si hoc potuit illa summa maiestas ita ordinate. etiã pōt facere ꝙ ĩ diuersis mūdi partibꝰ hoc sacramentū celebretur ⁊ tamē in omnibus illis hostijs non plures christi: sed vnus christus ꝯtineat̄. Si igit̄ hec ⁊ alia plura bona voluntatis hõ diligēter aduertat. plena fide ĩ gr̄arum actionē surgere merito debet deuota mẽte laudãdo diuinã sapientiã que tot mirabilia vltra oēꝫ estimationē humanã quotidie ante oculos nr̄os operat̄ in tã imẽsa creatura. ⁊ nihilominꝰ pauca q̄dã abscon=

dit a sēsib⁹ nr̄is vt occasionē merēdi btīficā visionē habeam⁹. Uere ꝑ oīa fidelis de⁹ q̄ vtrobiq₃ nr̄a₃ salutē opaꝛ̄ ꝑ manifesta nos erudit ⁊ ꝓuocat: ꝑ occulta nos exercet ⁊ adiuuat. Et vt breuiter totū dicaꝛ̄. ipe bn̄dict⁹ dn̄s xp̄s iesus q̄ est plena merces btōꝛu₃ ipse quotidiana refectio viatorum. O quis audeat tm̄ dn̄m mādure. Et tamē hoc quotidie facimus nostra presumptione. sed sua tam clemēti dignatōe De hac suaui materia multa sunt scripta deuota et magnifica sanctaꝝ doctoꝛū. sed nequaq̄₃ sufficiūt tāte rei dignitati eo ꝙ nulla creatura mysteriū tanti sacramēti ad plenū laudare sufficiat. Satis sit cuilibet deuoto simplici sacerdoti ꝙ corde credat et ore cōfiteaꝛ̄ iuxta premissa. dn̄m iesum xp̄m verum deū ⁊ verum hominem in hoc benedicto ⁊ venerabili sacramento contineri. non quidem localiter sed sacramentaliter ⁊ miraculose. Quid autē hoc sit. nullus humanus aut angelicus ītellectus capit. sed sincera fides secure id possidet.

Secūdo ē aduertēdū ꝙ saluatoꝛ nr̄ hoc venerabile sacramētū ꝓpter tria instituit. Prīo vt haberem⁹ memoriale diuine caritatis. Scd̄o olocaustū summe maiestatis Tertio suffragiū nr̄e īfirmitatis. Et s̄₃ hec tria ēt triplicī noīaꝛ̄. Quātū ad p̄mū dr̄ cōio: quo ad s̄₃ dr̄ sacrificiū q̄ ad tertiū dr̄ viaticū. ¶ Prīo igr̄ hoc sacramētū est mēoriale diuine caritatis vt. s. gratissimus creatori ⁊ redēptori nr̄o q̄ ꝑpt̄ maximā suā caritatē cū nō essem⁹ nos creauit. ⁊ cū ꝑditi eram⁹ ꝑ sūmā ꝯdescensionē ⁊ humiliationē ⁊ amarā passionē nos recuperauit. In his duob⁹ dīna caritas ondiꝛ̄ altissime. ita ꝙ altius demōstrari nō potuit. Nō eīm idi-

guit nostri:sz vt nobis suã deitatẽ cõicare: ideo nos ꝯdidit: ꝛ redemit. Ecce sacr̄z cõionis. Benignissim⁹ ipse deus cõicauit nobis suã deitatẽ ꝛ nos cõicam⁹ sibi nostrã humanitatẽ. et vtrũqȝ nobis in hoc sacramento reliq̄t in sui memoriã dicẽs. Hoc facite ĩ meã ꝯmẽorationẽ. Uerũ q2 ista caritas in passiõe ꝛ morte magis hoĩs apparuit ideo vsitatius dr̄ memoria le dñice passionis. q̄ tñ passio ex illa caritate processit. Dicit̄ etiã cõi o quo ad nos: q2 inuicẽ vnimur per hoc sacramentum vt simus quedam spiritualis cõmunitas quod dicitur ecclesia. id est cõuocatio fidelium. De hac duplici cõione fit sepe mẽtio ĩ canone sicut est illud. Uñ et memores. ꝛc. Et illud. Pro ecclesia tua sancta. Et illud. Qui pridie qȝ ꝛc. cũ similib⁹
¶ Pro intelligẽtia horũ est aduertendũ vt origo et fundamentũ horum pleni⁹ sciatur ꝙ omni creature rationali necessariũ est huiusmodi gratitudinẽ ꝛ caritatem habeat ad suum creatorem alioquin beate viuere nõ potest. Patet de lucifero ꝛ angelis eius: ꝛ de nostres primis parentibus. q̄ ꝙcito a deo recesserũt ĩ dãnationẽ corruerũt. Sed q2 ãgeli irremediabilit̄ ceciderũt. ideo ꝑ illis hostia relicta nõ est. Homines autẽ ex mĩa dei gr̄am consecuti sunt: q2 non ex malitia peccauerũt. ꝛ ideo data fuit illis spes ad pristinã posse redire dignitatẽ. si diuinis monitis acquiescerẽt. Fuit autẽ voluntas dei vt hõ post lapsuz de offensa diuina doleret. et pro suo peccato ad tp̄s penitentiã ageret cũ firmo ꝓposito amplius nõ peccandi. et ꝙ iuxta suaz possibilitatẽ nihilomin⁹ creatorẽ suũ coleret ꝛ sup oĩa amaret ac pro bñficijs gratias ageret humiliter ꝛ longanimiter cuz bona spe expectando donec diuina pietas ip̄m plene ad gr̄az

reciperet. Sex cũ hoĩes voluptati ꝛ vanitati tractarẽt vix pauci reperti fuerũt qui iuxta bñplacitũ diuinũ hãc vitã artã tenuerũt. vñ ꝯtigit vt pene tota massa hũani gñis periret. Qđ vidẽtes sancti patriarche ꝛ prophete instinctu spũssancti sacrificia q̃dam instituerũt tanq̃ exteriora q̃dã signa per q̃ populum rudẽ ab ydolataria reuocarẽt ad cultũ veri dei ꝛ ad propriã infirmitatẽ ignauiã cognoscẽdã. ꝛ firmiter sperarẽt sibi saluatorẽ futurũ cui⁹ merito oẽs electi saluarentur. ꝛ ꝙ ista credere ꝛ obseruare eẽt necessariuꝫ ad salutẽ. De his fuerũt abel noe abrahã moyses. ꝛ alij amici dei qui hmõi sacrificia tanq̃ memorialia diuĩe caritatis studiose obseruabã: et alijs seruanda tradiderunt. Sed quia iste omnia euacuẽda per xp̃i passiõe erãt ideo clemẽs de⁹ hoc memoriale nobis reliqt ne sic oĩb⁹ cessantib⁹ in pristinã ingratitudinẽ laberemur et per ꝯñs cũ ceteres dãnaremur Quis eñ posset saluari post tãtã charitatẽ exhibitã si ingrat⁹ esset. qm̃ nemo nunq̃ saluari potuit etiaꝫ anteq̃ exhiberet saltẽ i spe nisi grat⁹ extitiret dño deo ꝓ hoc ꝙ eũ futurũ ꝓmisit. De hoc sũt mlta scripta veteris testamẽti. Quicq̃d eĩ illi credebant ꝛ venerabãt futuꝝ hoc nos credim⁹ ꝛ veneramur factũ. Ex quib⁹ clare ptꝫ ꝙ maxĩe necessaria fuit istitutio hui⁹ sacramẽti ꝓpt memorationẽ diuinorũ bñficiorum: ꝛ p̃cipue redẽptiõis nr̃e q̃ aliter fieri nõ potuit Quãq̃ eñ alia memoralia q̃ habem⁹ in scripturis in sermonib⁹. in picturis ꝛ silib⁹ vtilia sint tñ efficatia nõ sunt ad ꝯferẽdã grãm sicut hoc sacramẽtũ bñdictũ. neq̃ pñt refrenare aereas ptãtes q̃ ifatigabilit militãt ꝯ eccl'iam. Vñ ꝛ pauidis discipul' dñs ait. Nolite timẽ pusillus grex. ꝛc. Et iteꝝ. Cõfidite

q̃m vici mundũ. Itẽ. Ecce sathanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticũ: s ego rogaui ꝓ te patrẽ vt nõ deficiat fides tua: et tu aliquãdo cõuersus confirma fratres tuos ⁊ alia plera similia. In quoꝝ oĩm ꝯso letionem nobis reliqt dicens. Et ecce ego vobiscũ sũ omnibus dieb⁹ vsq₃ ad consummationẽ seculi.

Tertio est aduertẽdũ q hoc sacramentũ ẽ etiã institutũ in sacrificiũ vt scȝ haberem⁹ aliqđ dignum munus quod summe maiestati esset acceptuȝ Quod iteꝝ fuit maxĩe necessariũ: q₃ eñ vt dictũ est legalia sacrificia iã ĩ xp̃i passiõe euacuata erãt. si tũc nouũ institutũ nõ fuisset: eccl'ia sine sacrificio remansisset: qđ oĩno indecẽs ⁊ piculosissimũ fuisset. Primũ pȝ. q₃ nulla vñq₃ ipa fuerit siue sacrificio. siue añ legẽ siue sub lege. q₃ tomin⁹ tp̃s gr̃e sine ritu celebri p̃monere debuit. q aũt sacrificia legalia ꝑ xp̃ȝ fuerit euacuata. ptȝ: q₃ fuerũt testimonia futuroꝝ q̃ ĩ xp̃o ⁊ per xp̃m sũt ĩpleta Vñ si qs hodie offerat agnũ paschalẽ more iudaico mẽtiret̃ ĩpo facto q₃ diceret vel significaret aliqđ futuꝝ qđ iã ẽ factũ vcȝ xp̃i passionẽ. Exemplũ dat̃ de speculatore ĩ turri q̃ si daret signũ de aduẽtu regis futuro postq̃ venisset: argueret̃ mẽdacij. Quare pȝ oĩa legalia sacrificia hodie fore mortifera. Qđ etiã eadẽ reinstituẽda ꝑ xp̃m nõ fuerant tãq₃ in memoriã preteritoꝝ sic patet: q₃ cum tẽpus gr̃e sit dignius q̃₃ tẽp⁹ legis mosaice vel etiã nature. ideo debet igr̃ dignius q̃₃ tp̃s legis mosaice vel etiã nature: ideo dȝ hr̃e digniora sacrificia ⁊ digniora sacramenta. sȝ hoc non fieret si eadẽ reinstituerẽtur. Pariformiter pȝ q etiã nihil aliũ pure naturale debuit institui quod erat in cõi vsu ⁊ nõ potestate

apud hoies tā dignius qr lex pcepit digniora q
z ptiosiora deo offerri. Restat igit cp xps dns spon
se sue imaculate eccl'ie aliqd mun dignis z supna=
turale debuerit pferre tā in sacrm ꝙ in sacrificiū.
¶ Et hoc est illa supadmirandissima ptās ecclesie
ministris collata. tā sup corp xpi misticū id ē popu
lū fidelē quē sup corp xpi verū. i. hoc venerabile sa=
cramentū z ptiosū sacraficiū q ptās z sacramēta sit
z sacrificia pparant ppt suā dignitatē ad illa legalia
z naturalia sicut dies ad noctē lux ad tenebras rex
ad ministrū dns ad suū vmbra ad splendorē. Scdm
vez cp piculosissimū fuiss3 si eccl'ia absq sacrificio mā
sisset sic p3: qr nisi iste solēnis ritus ī eccl'ia eēt fides
piclitaret hoc ad oculū p3 ī ill' terris vbi diui a nō ce
lebrāt: eo cp ibi vix aliq aut nulla fides spirat. Exē=
plū dat de exercitu q absq duce perito z signo bel=
lico puta vexillo vel cōsili citi sol3 psterni z dispgi
Et quedā pia opinio q vult dicere. cp nisi istud vene
randissimū sacrificiū ī eccl'ia fuiss3 tot mūd iā diu
in ydolatriā elapsus fuisset. Qd sic conat astruere:
qr cū apl's cōis ex sui iperfectiōe z carnali iclinatio
ne pnus sit ad noua iueniēda z vana sectāda si nulla
legittia z cōsuetudinaria obseruatiōe cohiberet Vi
simile ē cp demones q maxie sunt ambitiosi ip3 de=
nuo ī pristinū errorē z dissuetudinē reduxissent et in
varios supersticiosos z sacrilegos ritus reuocassent
Hoc satis est probabile qr tā adhuc fide plena stāte ī
diuersis regionib vix p cēsuras seuerissimas hec in
felicia maleficia pnt extirpari. cohiberi q ꝙto ma=
gis si qlz pmitteret facere qd sibi bonū videret In=
sup cū maxia ps fideliū l'ras nesciat nec se spūaliter
ocupare sciat si nulla corporalia exercitia haberet

mysteria fidei sacro sctā.aut minima aut nulla putaret.Jnest etiā hoī appetit⁹ quidā auidissim⁹ diuinitatis.vt neqꝫ qesceret neqꝫ ꝯtētari possit nisi aliquo modo deū sciat ꝛ colat.aut aliqd loco dei prestantissime venere𝔱.lꝫ erronee.Quis idipsum errorē nō putet.idcirco diuina sapiētia clemētissima hūano gn̄i hoc dignissimū sacrificiū ꝓuidit.ī quo libere totum suū affectū trāsfundere pōt sine oī hesitatione. qꝛ in ip̄o ꝯtine𝔱 ver⁹ de⁹ quē latria colere dꝫ. ꝛ hoc cum magno merito.gaudeam⁹ igr̄ in dn̄o qcunqꝫ vere fideles sumus.ꝛ tātā grām digne cogitem⁹.qm̄ ipse ꝛ q̇ nos creauit ꝛ redemit.nobis cū qtidie ꝛ qdā modo se in nr̄a ꝑtāte tradidit captiuuꝫ.Nec est fictio in eo vlla.Vn̄ fortissima fide est tenendū ꝙ veraci𝔱 noster ē ꝛ qꝛ ditissim⁹ est possum⁹ eū exactionare ꝛ tā diu in vīculis caritatis tenere donec nostrā paupta-tē ditet ꝛ qꝛ p̄ciosissim⁹ ē possum⁹ cū eo mercari de qd volum⁹ aut ꝓ debit nr̄is ip̄m sacrificare. Nr̄ ei est qꝛ veracissim⁹ ꝛ piissim⁹ est nō pōt nobis nega𝔯 qcqd ab eo iuste ꝛ pie exigerim⁹. Cū assistam⁹ nobis ip̄is ꝛ faciam⁹ qđ ī nobis ē.ꝛ ip̄e ꝓculdubio faciet qđ in se ē.Studeam⁹ nos digne p̄parare vt possim⁹ digne ip̄ꝫ eťno pr̄i ꝛ sibi ip̄si ac spūi sctō.ī spū sctō sacrificare q̄ vtiqꝫ valde mirabilia sūt sed nō minus vtilia.Et de isto frequēter fit mētio ī officio misse.sicut est illud.Jn spū hūilitatis.ꝛc.Et ī secretis cōiter ꝛ aliqn̄ in ꝯplendis.ꝛ in canone p totū quasi. Et ī fine misse placeat tibi.ꝛc.cū silib⁹.Toti⁹ ei officij solēnitas.ad rōnē sacrificij ptīet.Cōsecratio aūt ꝛ sūptio ad rōnē sacramēti.hostia nāqꝫ bn̄dicta rep̄ntat xp̄i passionē ceremonie aūt ille q̄ ī officio misse fiūt.modū passiōis.ꝛ ābo spectāt ad sacrificiū.Sūt etiā

alie cõsiderationes in hoc sacrificio q̃ multũ pulchre ꝛ deuote assignãt a quibusdã vt scꝫ cũcta q̃ xps hic in terris gessit in eodẽ repñtari videant. Nã q: hic incipit aliqd esse qd̃ fuit: i hoc repñtatur xp̄i incarnatio ꝛ natiuitas: q: istud ad tp̄s pmanet i altari i hoc repñtat xp̄i cõuersatio. Etiã q: hic desinit esse qd̃ fuit hoc repñtat xp̄i passio ꝛ mors amara. primũ fit p cõsecrationẽ ꝛ p reseruationẽ ꝛ p sũptionẽ. De quib⁹ plura dici possent que huc breuitati cõtrariant.

Quarto ẽ aduertẽdũ q hoc venerabile sacramentũ istitutũ est in suffragiũ nr̃e infirmitatis ppter quod tradit sub spẽb⁹ cibi ꝛ potus corpalis. vñ oẽz effectũ quẽ cib⁹ ꝛ pot⁹ materialis facit q̃tũ ad vitã corpalẽ scꝫ q substẽtat auget reparat ꝛ delectat hoc totũ facit hoc sacr̃m q̃tũ ad vitã spũalẽ. ꝛ io dñs dt. caro mea vere est cib⁹ ꝛ sanguis me⁹ vere ẽ potus. Et sicut vita corpalis nõ põt subsistere alimẽto corpali: sic nec vita spũalis absqꝫ cibo spũali. Pro q̃ est notãdum: vt pleni⁹ itelligat ista materia suauissima ꝛ saluberrĩa q nr̃a spũalis mors est carẽtia diuine gr̃e i qua oẽs ꝯcipimur ꝛ nascimur ppter pctm̃ p̃mi parẽtis scd̃z q psal. dt. Ecce eĩ i iniquitatib⁹ ꝯceptus sũ. Et apl's Oẽs nascimur filij ire. ꝛ ab hac morte liberemur per baptismũ i q̃ ꝯfert nobis gr̃a dei. ꝛ ex tũc vocamur filij dei amici dei ꝛ heredes regni celestis: ꝛ ista gr̃a vocat ꝛ ẽ vita spũalis aĩe quã nemo p̃t ab ea tollere neqꝫ aliquo mõ eã pdere nisi ip̃e velit: hoc alit solet dici nisi p pctm̃ mortale q si eã pdiderit tũc adhuc nõ d꞉ desꝑare: q: p̃t eã recupare p sacr̃m pñie ꝛ q̃cũqꝫ mõ aĩa renascit si vult viua pmanere oꝫ eã sollicitã eẽ ne denuo i mortẽ corruat: q: ĩfinita picl'a ꝛ ho

stes capitales hʒ tā īt⁹ q̄ʒ etiā foris:īsup ꝛ ipa adhuc īfirma ꝛ debilis est valde sicut illi q̄ nouit nascūt vł ab aliqua mortali īfirmitate ꝯualuerīt īdigēt maxima cura et sollicitudine. nec se iuuare pn̄t donec crescāt ꝛ plene sanent. Hoc aūt totū spūaliter fieri hʒ p hoc sacramētū dignissimū eucharistie p qd aīa ꝟaciter efficit gratiosa/fortꝭ/ꝛ sana tāq̄ʒ p cibū optimū. Et dat exēplū de aliquo q̄ semp comedit carnes/ille efficit carnalis aut q̄ semp bibit aquā ille efficit aqueus. sic q̄ semp comedit ꝛ bibit xp̄m in hoc sacramēto. ille efficit pfect⁹ xp̄ian⁹ crescēs quotidie ī gratia. donec tandē pficiatur in gloria. hʒ aūt iste cibus spūalis hoc vltra oēs alios cibos q̄ oīno nō mutat: sed mutat sumētē in se p gratiosam vnionem sic vnitur nutrimentū nutrito. Et ista nutritio spūalis est principalis affectus huius sacramenti: q̄ʒtum est ex vi sacramēti nec alteri cōicari pōt. sed tm̄modo hʒ eā q̄ sacramentū digne sumit vt clare pʒ de cibo corporali qui nō pdest nisi mādūcanti ipsum. Sʒ quia istud sacramentū hʒ vltra omnia alia sacramēta qd nō solū est sacramētū:sʒ etiā sacrificiū ideo hʒ singularē quādā efficaciā vltra rationē sacramēti q̄ alijs cōicari pōt. nec alicui pdest nisi p quo offert aut sacrificat. Qd sił'r ad occultum clare patet de quacunq̄ʒ alijs oblatione q̄ p alijs fieri pōt aquocūq̄ʒ ꝛ illi soli vel illi pdest p quo vel q̄bus offert. Et vtrūq̄ʒ cedit in suffragiū nr̄e infirmitatis tā sacrementum q̄ʒ suffragiū. De q̄bus aliqua adhuc annotare expedit: qꝛ multū sunt necessaria ꝛ plures inueniunt p̄sbyteri minus bn̄ informati de his qd vtiq̄ʒ valde est periculosū. neq̄ʒ excusari pn̄t de hmōi ignorātia. cū hec scire teneant. ꝛ terribiliter minatur eis dn̄s per p-

phetam dicens. Ignorans ignorabitur.

Quinto igitur est aduertendũ. q sicut iã dictuz est eucharista sub rõe sacramenti pdest illi tm qui eã digne sumit. et operat in aĩa spũalit qd cibus et potus in corpore materialiter. Nota q corporalia hñt similitudinẽ ad spũalia. et ideo animalis homo q nõ potest pcipere spũalia. trahẽdus est per corporalia: et ista exteriora ad spũalia ad interiora sicut trahitur cecus ad manũ. et ista est ratio q̃re oĩa sacramẽta p sensibilia quedã tradũtur in quibus tamen diuina grã occulte operant sicut sacra scriptura res spirituales nobis describit per similitudines rerũ sensibilium. vt sic veniamus in cognitionẽ spũaliũ. Ista est ordinatio diuine sapientie. q̃ vnicuiq rei puidet secundũ modũ suũ. hoc eñ maxime ad sapiẽtẽ pertinet vt scz primo diligenter examinet illum quẽ vult informare qd et quid nescit quatenus per illa que scit ducat eũ in cognitionẽ illorũ que nescit. Similiter q vult aliquẽ prouocare ad amãdũ se. dat sibi aliquod munus in quo maxĩe ille delectari solet cuius amicitiã desiderat. Si saluator noster videns hominẽ errare in psideratiõe et appetitu creaturarũ et nimis alienatũ a suo creatore et saluatore pposuit sibi. spẽs notissimas et gratissimas et necessarias quas nullo pacto ignorare cõtẽnere vel obliuisci poterit: sub q̃bus inuisibilẽ gratiã et spũalia carismata abscõdit. p que facillime hõ adiuuatur reuocat et admonet. vt suum creatorẽ et saluatorẽ agnoscat et ex corde diligat nec ab eo vnq̃ recedat. Hec est magna gratia quã ipm sacramentũ venerabile operat in eo q illud digne sumit vnde ad eucharistia nũcupatur id est bona gratia. Primo igitur causa in hoĩe cognitionẽ dei ma-

gis et magis q2 nō de nouo alioquin qui nullam ha
beret cognitionē dei grauiter peccaret si accederet.
Et hoc repñtant nobis species ille sacramētales sc3
panis ꝛ vini. nihil em̄ nobis notius cibo et potu qb⁹
quotidie vescimur nec de re aliqua sic sollicite inqui
rimus. sicut de qualitate eoꝝ̄ que ītra nos sumim⁹
q2 ex his descēdet vita nostra. Et sic sillogisandū ē
de isto cibo spirituali qđ notissim⁹ efficit illis q ip3
digne ꝛ frequenter sumunt ꝛ generāt sollicitudinē
illā sanctā in aīa vt semꝑ illum amplius scire cōcu-
piscāt: ꝛ sobrie ac reuerenter discutiāt quid ꝛ quale
ꝛ quātū sit qđ tractant vñ ꝛ ob hoc dr̄ panis vite et
intellectus q iusti hic in via ꝛ illic ī patria cibāt ꝛ il
luminantur. Ecce superius dictū est ꝙ hoc sacramē
tum representat memoriā3 diuinitatis. hic autē su
peradditur ꝙ etiā causat notitiā diuinitatis īdigne
sumentib⁹. Hoc aūt nō posset nisi eēt panis viuus ꝛ
intellectualis de celo descēdēs. Hec em̄ tam excellē-
ter magna sunt: vt ea nemo xp̄o inferior operari pre
ualeat. q2 nemo nouit patrē nisi filius et cui filius vo
luit reuelare. Secundo causat hoc sacramentum in
aīa gratitudinem siue ꝯplacentiā quandā inter deū
et se. vt mutuo sibi cōplaceant ac seinuicem diligāt
Quod iterū species iste sacramētales nobis īdicant
Bonus nāq3 cibus gratus est homini valde ꝛ diligi
bilis ꝛ ꝓuocat appetitū ꝛ delectabiliter sumit. Pa
riformiter ista spūalis refectio: q2 optīa ē ideo gra
tissima est maxime prouocat affectum humanū ad
amandum deū. Deus autē3 diligit diligētes se qua
re sequitur ꝙ maxima delectatio gñatur ī sumptio
ne in hac spirituali: ꝓpter mutuā caritate3 ad īuicē
vnde dñs dicit. Qui mādūcat me ꝛ ipse viuet pro-

pter me. Tertio hoc sacramentuz nostrā necessitatē
⁊ indigentiā supplet et spiritualiter. q̄ꝛ sustētat ⁊ ro
borat nr̄am infirmitatē auget nr̄am paruitatē ⁊ re
parat nostraz mortalitatē. Et hec. silr̄ clare represen
tantur per species sacramentales: q̄ꝛ panis et vinuz
corpus lassum fortificant/ ad laborandū paruulū nu
triunt/ ad incrementū ⁊ famellicū refocillāt contra
mortem sic istud sacramentū primo sustentat ne de
ficiat: scḋo roborat ne succūbat: tertio nutrit vt cre
scat: quarto ꝓseruat ne moriat̄: vñ ⁊ dñs dixit. Nisi
māducaueritis carnez filij hominis et biberitis eiꝰ
sanguinē nō habebitis vitam in vobis: Quarto hoc
sacramentū causat vnitatē in ecclesia: q̄ꝛ qui digne
illud sumit caritatem ampliorē consequitur que oīa
facit esse cōmunia. Et hoc etiam in speciebus sacra
mētalibus palā ostenditur: q̄ꝛ ex multis granis vnꝰ
panis cōficit̄. et ex multis racemis vinum cōfluite: sic
ex multis fidelibꝰ virtute huiꝰ sacramenti vna eccle
ea constat. vñ dñs dixit. Ego in medio vestrum sum
Item augustinus. O sacrameentum pietatis. O si
guum vnitatis/ vinculum charitatis. Ex quibus om
nibus concluditur ꝙ hoc venerabile sacramentū est
multiplicia gr̄e collatiuū et ex ipso habz virtutē gra
tiam cōferendi: q̄ꝛ auctor oīs gratie iesus xp̄s domi
nus noster in eo cōtinet̄ qui sicut in mundū visibiliter
veniens cōtulit mundo vitā gratie. ita in hominez sa
cramentaliter veniens vitā gratie operatur. et eundez
effectū quā passio xp̄i fecit in mundo hoc sacramētū
facit in homine. Nec aliquis habet gratiam vel ha
bere pōt ante susceptionē huius sacramenti. nisi ex
aliquali voto ipsiꝰ vel p seipsum sicut adulti. vel voto
ecclesie sicut paruuli. Et hoc itez est valde mirabile

mo debeat accedere nisi hēat gratiā. et tñ nemo habet grām nisi illud quod nōdū accepit. Tāta siqdē est efficatia virtutis cuius sacramenti. qđ etiā ex voto ipsius aliquis gratiā cōsequat̄ p quā spiritualiter viuificat̄ qua accepta iam digne accedit/ vt gratia augeat̄: et vita spūalis pficiat̄ vt scʒ homo perfect⁹ sit in xp̄o p cōiūctionē ad deū. Hoc aūt habʒ act⁹ secramentalis supra actū virtutis. q in omni actu sacramentali digne peracto aliqua noua grā actualiter īfundit̄: nō aūt in omni actu virtutis q̄uis tñ oīs act⁹ v̄tutis sit meritorius. et hoc est valde notabile. Uñ pʒ q sit salubre sepi⁹ ꝯfiteri ꝛ celebrare ceteris parib⁹ eo q totiens, quotiēs noua grā īfunditur. Sed forte dicat aliquis simplex sacerdos. Ego cōmuni more soleo me, libēter preparare ad celebrādū ꝛ tñ nūq̄ sentio hmōi grās ergo timeo q semp ī digne accedo. Cui respōdendū ē q adhuc mirabili⁹ est q nō solū p̄dicte grē sibi cōferunt̄ modo si bona volūtate facit q in se est sufficienter se preparando tunc quotiens celebrat totiēs confertur sibi a vero deo qui nō mentit̄ eterna gl'ia quā tñ oīno nō sentit Ecce mirabile sup mirabile. ¶ Pro cui⁹ ītellectu ē sciēdū q hic est multiplex mod⁹ loquēdi: qdā dicūt q nō est de ratione sacramēti q̄diu per fidē ābulamus q hui⁹ grē sentimēta hēam⁹. Alij dicūt q nō est ex pte sacramēti, sʒ ex pte nr̄a qr forte adhuc min⁹ purgati sum⁹ a fecib⁹ passionū. ꝛ tumultu venialiū q̄ actualē refectionā spiritualis dulcedinis īpediūt licet non tollent augmētū grē vel cariratis. Et datur exēplū de cibo corpali cui⁹ sapor faciliter īpedit̄ ꝑpter īperfectionē līgue nihilonim⁹ eque bñ valet ad nutriendum. Alij dicūt q tā ex parte presbiteri

sufficiēter se pparātis. q3 etiā ex parte sacramenti iterna deuotio actualiter merito sētiri deberet ꝑut etiā ī plurimū ꝯtingit: s3 nōnūq3 clemēs dn̄s ex magna mīa tollit sēsibilē deuotionē a cordib9 electoꝝ ꝑpt̄ bonū ipsoꝝ vt āpli9 pficere studeāt. aut supbiā euitent. aut loco purgatorij illi cedat q hic debita ꝯsolatiōe ad tēp9 priuat̄ aut q christo vicē repēdāt qui in obligatiōe quā pro eis ī crucefecit. derelict9 fuit ī tā amara penalitate. Quid ergo mirū si presbyter q xp̄m representat varijs tētationib9 exerceatur ī obligatione eadē. ꝑpter has causas aut alias q̄ diuina pietas electis suis expedire nouit varie dona ipis nō ē necessaria dispēsat. neq3 turbari nimiū debēt quasi ei nō placeāt opera ista sctā q̄ ex bona volūtate licet arida procedunt vnde credendnm est q tunc amplius merent̄ sicut solet exemplificari de his q ꝑprijs stipēdijs militāt vbi pro optima regula datur a sanctis doctorib9 vt celebraturus nō tm̄ interroget. si sibi deuot9 appareat recollect9 et trāquillus q̄tum sibi p̄cepta seruauerit dei. et seruare proponit si qd in sentimētis suauib9 ei additū fuerit diuine largitati grās agat. neq3 ꝑprijs meritis ascribat: paratus carere qn̄ deo placuit. Insuper sciendū q uonnulli magnā habēt deuotionē et continuū sed nesciūt aut nō aduertūt se habere deuotionem sicut cōiter cōtigit illis q sp in delicijs viuunt. putāt se uō delitiose viuere quib9 expedit valde vt aliqn̄ aduersis tangāt̄ quaten9 vexatio tribuat eis itellectū vt grati sint similiter plures bn̄ viuūt ⁊ tn̄ putant se non bene viuere ꝑpter aliquā tēptationē vel timorē superfluū. Cōtigit oli3 galatis quibus p increpationē apostolus dicit. Currebatis bn̄ Ex q=

bus elicit vna spẽs hũilitatis ꝙ nõ iuxta ꝓpriã esti
mationẽ debꝫ quis seipm facisse iudicare an deuotꝰ
sit an nõ. vel vtrũ bene viuat aut nõ: si bone volũtatꝭ
fuerit sed semꝑ deo gratias agere ꝙ tã pie eũ respi
supra quã meruit. ⁊ nõ ãplius derelictꝰ est sicut for
te pctã ꝑterea exigũt q̃ sic sentiũt: nõ paruã deuotio
nem hñt hec dicta sint ꝓ qualicũqꝫ consolatione illo
rum qui nimia scrupulositate vexant quando nõ ha
bent deuotionẽ sensibilẽ trahentẽ eos ad celebran=
dum dicit quidã notabile verbũ. Qñ nõ sentio deuo
tionẽ tunc amplius festino ad celebrãdũ vt acquirã
mihi deuotionẽ. veluti frigidus festinare solet. ad
ignẽ vt calefaceat. Est etiã ꝓ regula tenẽdũ ꝙ q̃tũ
cũqꝫ largiter cõicãs ꝑcipit effectꝰ huiꝰ venerabil' sa
cramenti. tñ sꝑ q̃ꝫdiu hic in fragili carne viuit ipfe=
cte refeetionẽ hanc sumit ⁊ hꝫ ĩ futuro aũt secꝫ ĩ statu
gl'ie ꝑfecte reficiet. qꝺ aũt dictũ ẽ ꝙ ẽt affectꝰ huiꝰ
sacramẽti sit collocatio gl'ie sic pꝫ qꝛ iã cõicãs factꝰ
est vnũ cũ xp̃o ergo ẽ filiꝰ dei ꝑ adoptionẽ: sicut ille ꝑ
naturã: ergo si filiꝰ ⁊ heres. Qꝺ aũt nõ statim ĩtroducit
hoc nõ ẽ ex pte sacramẽti. sꝫ ex pte sui qꝛ adhuc vĩcl'o
carnis hic tenet quo soluto si ꝑfecte vnite fuerit xp̃o
sẽpiternã gl'iaꝫ sine mora ꝑcipiet. vt aũt ꝑfecte vni
atur dꝫ q̃ꝫdiu viuit sil' cõpati xp̃o quotidie crucẽ por
tando q̃tenꝰ pꝰ ea cõ ipso siml' gl'ificet: vt apo. dicit.

Exto est aduertẽdũ ꝙ sunt pl'es aliĩ idi
recti effectꝰ ipsiꝰ bñdicte eucharistie q̃s
digne cõicãs ꝯsequit ꝑ quãdã cõcomitã
tiã ad effectũ pꝛĩcipalẽ q̃ effectꝰ ẽt nulli
aliĩ cõicari pñt' sꝫ tm̃ manẽt ĩ sumẽte sacramentũ si
cut effectꝰ ꝑncipalis. Huiꝰ rõ sumit ex spẽbꝰ sacra=
mẽtalibꝰ ⁊ vsu eaꝝ: qꝛ bonꝰ cibꝰ ⁊ potꝰ pꝛĩcipal'r q̃

des bene nutriũt ⁊c. ad bonã aũt nutritionẽ seqtur cõiter bonꝰ color i facie pueri crines in capite cutis lenis i corpe toto. ⁊ alia similia. Sic in pñti est sil̃r dicẽdũ q: em̃ ꝑ hoc sacramẽtũ hõ magis vnit̃ deo per augmentũ caritatis restat ꝙ efficiat̃ amicꝰ dei specialis ⁊ secretꝰ ac familiaris. vñ quicqd talis amicitia solet gñare iter hoies suo mõ naturali. hoc solꝫ istud sacramentũ benedictũ causare inter deuꝫ ⁊ hominẽ mõ suo gratiosa. amicoꝝ aut; idẽ ẽ velle ⁊ nolle. Igit̃ non solum illas magnas gratias supra tactas xp̃s confert digne manducanti se. q̃ sũt simpliciter necessarie ad salutez: verumetiam alias minores que sunt de bene esse que spectant ad quãdaꝫ decentiã siue ornatũ aĩe. ⁊ ponũtur cõiter tres scꝫ dimissio venalium. relaxatio reatꝰ pene. ⁊ ꝓseruatio a pctis futuris. ex his plura alia i monialia pulcherrima pullulãt quibꝰ xp̃i sponsa id est anima deuota ornat̃ ne maculã vel rugam cõtrahat. sed vt si tota speciosa sicut liliũ iter spinas. Et primo mõ nãꝗ se quit̃ ꝙ ille decor vultꝰ quẽ tumultꝰ venialiũ sine itermissione fuscare solet velimꝰ nolimꝰ ꝑ huiꝰ sacramẽti efficatiã reuirescit. Pctã em̃ venialia decolorãt aiam: et fuscã reddũt ac xp̃o eiꝰ sponso minꝰ gratam. Ex secundo aĩa decorat̃ sicut crinibꝰ pulchris sponsa em̃ que crines nõ habet scabeosa et imunda reputatur. sic aĩa q̄diu purgabilia habꝫ xp̃o ꝑfecte cõiũgi nõ põt: ⁊ ideo ipse eã per hoc sacramentũ perfecte ab omni reatu pene mũdat. Ex tertio aĩa vestitur et tegit̃ quasi cute leuissima placidissima et serenissima. Sponsa em̃ si pellẽ habet rugosaꝫ tigidã ⁊ vlcerosaꝫ aspnabilis ẽ: sic aĩa q̄diu subiacꝫ varijs cõcupiscẽtijs ⁊ passionibꝰ ac alijs motibꝰ turbulen

tis in xpi aplexus non admittit. et ideo eam p gratiam huius sacramenti a fomite purgat: et a malis iclinationib⁹ refregerat ⁊ pseruat ne iterū in pstinā turpitudinē corruat quaten⁹ sibi iugiter adhereat iam mundata decorata preseruata. Qn̄ igitur sentimus nos rari⁹ pctis venialibus subdi: carnalib⁹ motib⁹ agitari/ passioib⁹ vrgeri/ iracūdie faucib⁹ succendi/ idignatiōe inquinari/ suspitionib⁹ fatigari/ impaciētie vitio rotari/ iuuenib⁹ desiderijs iflammari/ iudicijs temerarijs inqetari/ ceterisq̧ q̄tidianis discretiōib⁹ ⁊ defectib⁹ substerni. tūc grās agam⁹ corpori ⁊ sanguini saluatoris nr̄i iesu. qm̄ suuz effectū operat̄ i nobis: ⁊ qr per hec oīa supradicta ꝓmouetur homo in amicū dei: specialez secretum ac familiarē ideo plura alia specialia secreta ac familiaria dona nōnunq̄ȝ digne cōicans cōsequitur que mihi ac mihi similib⁹ penitus nota sunt q̄re amplius aliquid de his scribere verecundia prohibet.
Hoc tn̄ addendū est ꝙ pro caris suis aut alijs pro quibus volunt fiducialiter itercedere possunt: ⁊ crebro facilime exaudiunt̄. Itē ꝙ efficiūt̄ oīb⁹ suis inimicis fortiores iuxta illd̄. Ut leones flāmā spirātes sic ab illa mēsa discedim⁹ terribiles effecti diabolo scȝ virtute xpi. Sed forte dicat aliqs sic tāta pstant̄ presbytero digne celebranti aut aliter indigne cōicāti. mirū est ꝙ ꝓhibet̄ quidā ꝓpter leuē aut nullā culpā abstinere a sūptione tā salutaris sacramēti ⁊ ꝙ etiam laici rarius admittunt̄. Dicēdū ꝙ hoc fit ad precauendū periculū ꝯtēptus siue paruipēssōis qd̄ accidere solet circa quotidiana: ⁊ ideo institut⁹ est debitus mod⁹ locus tp̄s ⁊c. ad ꝓuocādū affectū humanum vt reuerenter se habeat circa tanta my-

steria etiã sctis angelis pauẽda. Et tñ sciẽdũ ꝙ spi=
ritualiꝶ mãducare quotidie pñt imo sepiꝰ qualibꝫ
die videlicet desiderãdo cõmunionẽ ipsam hũiliter
dicẽdo sic. O dñe ꝙꝫ libẽter iam celebrarẽ vl' cõica=
rem si paratꝰ essem. sꝫ qꝛ hoc mihi iã non licet rogo
clementiã tuã vt ad me spũaliter venire digneris ⁊
famelicã aĩaꝫ reficere ⁊ simꝉia ꝑut deuotio dederit
tracãtdo corde tenus istitutione huiꝰ sacramenti et
causam eiꝰ scꝫ xp̄i passionẽ hoc mõ cõicare semꝑ est
securũ oĩ loco ⁊ tpe ⁊ fructuosuꝫ ⁊ qñqꝫ ãpliorẽ pci.
pit effectũ ꝙꝫ si sacramẽtaꝉr cõicarẽt lꝫ regꝉariꝶ lo=
quẽdo ipa sacramẽti susceptio. pleniꝰ iducat effectũ
sacramẽti ꝙꝫ solũ desideriũ ipiꝰ. Vñ ꝯsulẽdũ ẽ deuo
tis ⁊ abstractis psõis vt ad minꝰ semel ĩ ebdomada
cõicent. Nec est laudãdũ quorũdã pastoꝝ existĩatio
q̃ desideria repellũt. Utiqꝫ sacramẽtũ medicina est
nec reqriꝶ añ sũptionẽ sũma pfectio ꝙꝫ duota sũptio
paulatĩ itroducit oliꝫ in ꝑmitiã ecclia q̃tidie fideles
cõicabãt vtiq̃ nõ vꝫ hmõi q̃rũdã pastoꝝ duritia.

Septimo est aduertendũ ꝙ sicut supradictũ est
hoc sacramentũ simul est ⁊ sacrificiũ et sacra=
mentum: sed rati onem sacrificij habet inꝙtum of=
fertur rõnẽ aũt sacramẽti inꝙtũ sumiꝶ. Et ideo effe
tũ sacramẽti hꝫ ĩ eo q̃ sumit de quo iã aliqua dicta
sũt. Effectũ aũt sacrificij ĩ eo q̃ offert vel ĩ his ꝓ qbꝰ
offerꝶ. De quo iã restãt aliq̃ hic subiũgẽda Et vt ve
rũ fatear quantuꝫ cõicere potero. vix apud paucos
antiquos hec mãtia reperiꝶ explanata. Sꝫ moder=
ni doctores scꝫ sctũs thomas albertꝰ bonauẽ. ⁊ qui
dã alij pleniꝰ ipsam dilucidauerũt. Ratio est vt cui
dã placet: qꝛ occasio se nõ ꝓbuit tunc ꝓpter feruorẽ
deuotionis quã fideles habuerũt ĩ illis diebꝰ qꝛ nõ

aspirabant ad sacramentũ ꝓpter rõnẽ vtilitatis sꝫ caritatis. In his aũt diebus nouissimis abũdãte int quitate ꝛ refrigescẽte caritate ãpli⁹ q̃rũt hoies q̃ sua sunt. ꝓpter qđ ꝓthdoloꝛ multi p̃sbyteri reperiũt q̃ paratioꝛes sũt celebꝛare ꝓpt̃ vtilitatẽ sacrificij q̃ꝫ ꝓ pt̃ suauitatẽ sacramẽti. vbi tñ ceca mẽte nimis deci piunt. Si ei diuinã caritatẽ p̃ponerẽt. vtiqꝫ tpalis vtilitas eis copiosus ꝓueniret. Et sicut nõ oẽs euan gelium enuntient ꝓpter salutẽ audiẽtiũ: sed ꝓpter questũ. ita nõ oẽs sacrificãt ꝓpter honoꝛẽ diuinum sed ꝓptei cõmodũ ꝓpꝛiũ. Ecce quãta mala facit cu piditas vsqꝫ adhuc. quãdo olim fecit iuidia caypha pilato ꝛ synagoga illa sathane vt xp̃m filium dei be nedictũ venderent ꝛ impie occiderent hoc deinceps operatur in vasis perditionis vsqꝫ nunc vt eũdẽ in hoc venerandissimo sacramento mercationi expo= nant ac indignis manibus sacrificare non expane= scunt. Et vt bꝛeuiter ad pꝛopositũ veniamus fertur nonnullos fuisse ita hac miserabili sue cupiditatis abusione excecatos vt indifferẽter oblationes ꝛ ele= mosinas aut redditus fideliũ susceperũt: nec quicq̃ꝫ ãplius p̃ter solita suffragia ꝓ ipsis facerẽt dicẽtes hec vel siĺia verba capiamus q̃cquid venit vna mis sa melioꝛ est q̃ꝫ aurũ totius mundi sufficit semel cele bꝛare ꝓ oĩbus. Fuerũt ꝛ alij q̃ dixerũt modestius q̃ dẽꝛ sed nõ minus impie fecerunt. Dixerũt nanqꝫ ꝓ mittamus q̃deꝫ eis quotcũ qꝫ missas petierĩt nos tñ nõ obligamur eis. qꝛ misse emi nõ p̃nt alioqñ simo niaci efficeremur. His ꝛ alijs modis varijs ritꝫ ec clesie subuenerũt. Q̃đ videntes scti doctoꝛes occurrerũt abusiõi ꝛ ignauie isti nepharie materiã hãc decla= rantes aliq̃dũ ne solita obseruãtia pie m̃ris ecclesie

quaz spūssctūs indesinēter ꝛ ineffabiliter regit obli tareř:et fundant se cōter in hac cōsuetudine solēni quā ecclesia obseruauit sp vsqꝫ hodie applicata rōne hui⁹ termini sacrificiū cū allegationib⁹ scriptu-rarū et auctoritatib⁹ antiquoꝝ ꝛ qbusdā exēplis fi-de dignis ꝛ vt itroitū habeam⁹ ad plenā hui⁹ mere noticiā inqrendā. ¶ Et pmo notādū ꝙ sicut effect⁹ eucharistie sub rōne sacramēti sumiř ex ipsis spēb⁹ sacramentalib⁹. ita effect⁹ eiusdē inqꝫtū ē sacrificiū accipi dꝫ simiľr ex aliquo corpali ꝛ nobis notissimo pncipio sine operatiōe exteriori p cui⁹ siľitudinē du camur i cognitionē spūaliū qδ ē cōe oīb⁹ sacramen tis ꝛ sacrificijs. Sicut em̄ aqua lauat sordes corpis ita baptism⁹ qui p aquā exhibeř lauat sordes aīe. i: pctā ꝛ sicut pāis ꝛ vinūnutrit corp⁹ sic sacramenta altaris sub rōne sacramēti qδ sub spēb⁹ panis e vi-ni ꝯtineř nutrit aīaz:pariformiř sicut mun⁹ vel on⁹ gratū placat hoīez ipēdiř. ita sacrificiū altaris qδ i spē muneris ꝛ corpalis opatiōis pficiř placat deuz cui offerř. Sacrificiū em̄ dř quasi sacrū factū i hono rem soli deo debitū cū aliq̄ solēnitate ad eū placādū ꝛ hec est ꝓpria acceptio hui⁹ termini sicut in propo sito vtimur eo. gńaliter tn̄ sacrificiū pōt dici quicqd fit ad honorē dei siue spūaliř siue corpaliter. iuxta il lud sacrificiū deo spūs ꝛc. Et si duo sūt modi mādu cādi scꝫ sacramētalis ꝛ spūalis: sic etiā sūt duo mo di sacrificādi:scꝫ solēnis siue exterior q̄ nō dꝫ nisi vno modo fieri:sicut de sacramēto dictū eū/ali⁹ est spi-tualis siue interior q̄ omi loco tēpore fieri dř iuxta illud. Omni tempore bn̄dic deū ꝛ illud oportet sem per orare et nunqꝫ deficere. Item benedic domino in omni loco dn̄ationis ei⁹ ꝛc. Applica cōsequēter si

aut supra. Quamodo scz prim⁹ mod⁹ est cū periculo quia pōt indigne fieri secūdus semper sit secure nichilomin⁹ ipsum sacrificiū realiter exhibitum cum debita cordis cōpunctione perfectus est ꝛ plus īpetrat. Et sicut cōsecratio non potest fieri nisi ꝑ sacerdotem sic nec immolatio. Fideles autē vtrāq3 participant ecce iam habem⁹ fundamentū siue principiū ex quo vlterius procedere possum⁹. docemur, nā q3 ex ista exteriora ꝛ corporalia. qualiter īteriora ꝛ speritualia ordinare debem⁹. ꝛ hoc valde est nobis cōnaturale ꝛ suaue: q2 omīs nostra cognitio a sensu initiū habet. Unde sicut ad oculū videm⁹ q2 qui est in gratia alicui⁹ principis ille solet sibi propinare aliquod carū mun⁹ vel exhibere aliquod gratū obsequiū vt in gratia ei⁹ ꝑmaneat ac magis crescat. Et ita nā si ille princeps virtuosus est tunc ab amico suo gratanter ista recipit: quia videt bonam voluntatem suā et multa maiora sibi reddit et maxīa ꝓmittit in futurū. Insup si aliquid sibi deb3 libēter dimittit: ꝛ totū relaxat quicquid illud est ꝓpter feruentē amorē quē in eo ꝯsiderat ꝓuidet ei etiā de oībus necessarijs ꝛ ab inimicis defendit: nec quicq3 ei negat: quecūq3 iuste ac pie desiderauit. Et q̄3to crebrius huiusmodi munera vel obsequia prestiterit cū minore tñ studio placēdi. gratius quidē est min⁹ tñ impetrat et min⁹ ei dimitditur si debito obnoxi⁹ teneat. Si terti⁹ adhuc min⁹ diligit: min⁹ etiā īpetrat. Si quart⁹ vltra hūc adhuc ī minore amicitia fuerit etiā ſm hoc recipiet: ꝛ sic de oīb⁹ alijs parimodo erit iudicādū. Principes em̄ virtuosi magis affectū pēsant q̄3 donum. Nihilomin⁹ tñ propter innatā sibi probitatē neminē aspernātur q̄3tūcumq3

etiam parū obsequii aut dilectiōis ipenderit nec eos quos aliquō beniuolos cōsiderāt etiā si nihil hñt ir remuneratos obire sinūt. Cōtigit etiā nonnunq̃ q amici hui⁹ nō pñt venire ad pñtia principis ita q p nuncios mittere opʒ q̃ libent ei ꝓpinarēt: tūc si nuncius bon⁹ ꝛ fidelis est multū cōfert ad gratiā impetrandā si malus nihilominus princeps ꝓpter caritatem mittentis gratāter recipit. Si aūt infidelis fuerit nūcius ꝛ fur. ꝛ nō repñtat tunc multiplex dānuʒ sepe mittēs incurrit. Quis gratiā pncipis nō admittat furtū suspēdiū non effugiet. Similiter ꝛ malus nuncius offerendo gratū munus aliis gratiaʒ: ꝛ sibi ipsi qñ q patibulum ꝓcurat dicēte pricipe munus reseruate sʒ portitorē suspēdite: q: impius est. Per hoc autē similia opʒ nos deuenire i cognitionē eorū que nō videmus aut nō intelligimus. Potestas eñ et status huiusmundi a deo est exēplatus ab illa superna curia ciuilis ꝯditor ꝛ gubernator deus ē. Applicādo igit padigma nrm ad materiā pñtē dicim⁹ q princeps virtuosus dñs deus est amici eius q̃ non dū ad faciē eius peruenire pñt boni sunt christiani. Quorum quidē perfecti sunt quidā imperfecti in caritate munus tñ qđ offerūt cum grato obsequio. sacrificiū altaris ē cū opibus mie ꝛ aliis ꝟtutū exercitiis. Nuncii q̃ illud deferūt sunt pbri. q̃ si in caritate sunt multū prosūt ꝓpter orones ꝛ deuota desideria si nō tñ celebrant tunc aliis ꝓsunt. ꝛ sibi ipsis nocēt si celebrare negligūt ꝓ his quoꝝ debitores sunt tūc tā sibiipsis q̃ etiā illis mltipliciter nocēt. Et q: in seruitio tanto indigne ꝛ infideliter agūt. certa dānatio eis ꝓueniet a iusto iudice nisi in hac vita misericordiam cōsequentur.

OCtauo est aduertendum pro ampliori declaratio ne premissorum quod quamuis ecclesia non habz nisi hoc vnum sacrificium tamen melius prouisa est quam olim fuit synagoga que plura habuit. Et hoc propter tria que in donarijs placatiuis maxime attendi solet. Primo propter ipsius preciositatem et dignitatem. Secundo propter ipsius vtilitatem et commoditatem. Tertio propter ipsius effi catiam et virtuositatem. Hec namque reddunt quodlibz mu nus acceptum et per consequens placatiuum. Primo istud venerandum sacrificium preciosius et dignius est quam omnia sa crificia legalia. quia in eo continetur verus filius dei et fi lius virginis marie xps iesus rex regum et dominus dominantium: et passio eius representata quare non solum est gratum propter deuotionem offerentis. sicut illa. sz etiam gratissi mum propter seipsum neque vnquam de isto dici potuit sa crificium et oblationem noluisti aut non placuerunt tibi etc. sicut de illis scriptum legimus. Secundo est commodius et vti lius quam omnia illa. Hoc pz Nam ritus eius modestissimus est sine omni grauitate. mundissimus sine omni impuritate. facil limus sine omni difficultate. simplicissimus sine omni curio sitate ecce quam commodum est. Vt ei commodum quasi quod datum Usus eius etiam vtilissimus est: quia cum sit minime preciosita tis quo ad materiam et minime difficultatis quo ad excer citium ac minime sollicitudinis quo ad preparationem tamen omnibus illis aufertur que fuerunt valde preciosa operosa et curiosa. que re et dicuntur graue iugum quod non potuerunt portare pa tres illi: lz conuenienter fuerit impositum dure ceruici: Re uera non possunt efideles conqueri de hoc sacrificio et dicere quid tentatis imponere iugum grauissimum in humeros nostros quod nobis prodesse non poterit: sed magis gratias toto cor de agamus domino pijssimo qui suauissimum memoriale et mu nus peculiare ac solatium speciale nobis in hoc sacrificio

reliqt: quo salubriter vti possum⁹ ad oia q̄ nostre saluti expediunt. Tertio istud sacrificiū venerādū est maioris efficatie ꝛ ꝟtuositatis ad placādū ꝛ ipe trādū ꝙ tota illa grādissima ꝯgeries legaliū victimarū. hoc apl's aperte dicit. ro. viij. Qui etiā ꝓprio filio suo nō pepcit sed ꝑ nobis omnib⁹ tradidit illū Quomodo non etiā cum illo nobis oia donauit. ipe nāq̧ cū lachrymis et clamore valido. offerēs semet ipsum exauditus est pro sui reuerentia et fact⁹ est oib⁹ obtemꝑātib⁹ sibi causa salutis quare iā nihil dānationis aut desperatiōis siue pusillanimitatis aut defidētie est his q̄ sunt in xp̄o iesu. Hec sūt nobis maxime cōsolatoria ꝛ iocūda ꝙ diu em̄ in hac lachrimarū valle sum⁹ nō sic sum⁹ oipotētes aut oiscientes sicut sum⁹ omni uolētes. Multa siquidē volumus: sed pauca scimus et adhuc min⁹ possumus. Et ideo si nō haberemus informantē et adiuuantē inter tot et tāta pīcula nihil restaret nisi desperare: sed in hoc sūme consolamur ꝙ aliquid possum⁹ ꝑ gratiam bone volūtatis facere per quod meremur illud adipisci qđ ex nobis nō haberem⁹ scirem⁹ aut possemus. Hoc autem fit per hui⁹ salūtaris hostie immolationem: nam omnia que iuste aut pie a deo possumus petere per eā possum⁹ efficaciter impetrare. de hoc nullo mō est dubitandū alioquin non haberemus rectā fidem: sicut enim sacramēta efficiūt qđ significāt etiā sacrificia efficiūt qđ significāt. ꝓpriū aūt sacrificiorū significatū ē ꝙ deus ꝑ ea placatur. igr̄ si rite exhibētur verissime deū placāt deū honorificāt deū ad clemētiā ꝓuocāt ꝛ nobis qđ petim⁹ ipetrāt. Quod si alia minora sacrificia hoc potuerūt quātomagis illud excellātissimū quo nul=

lum aliud nedū est. sed nec esse poterit dignius. Sz forte dicat q̄s q̄s ē digna p̄paratio ad rite sacrificandum. R̄ndet q̄ eadē que est rite cōicandum. Si vis digne sacrificare stude digne cōicare ꝛ ecōtra nihilominꝰ vltra rationē sacramēti hoc hz sacrificiū speciale q̄ illis ꝓ quibꝰ offert īpetrat ꝯtritionē si ī mortalibꝰ pctis sint dūtn̄ ipsi nō ponāt obicē gr̄e sacramētū aūt sp obest indigne cōicantibus. ¶ Queritur etiā q̄ sunt illa specialiter ꝓ quibꝰ solet eccl'ia sacrificare. R̄ndet q̄ pro illis q̄bus solet orare vt clare pt3 in officio mi̇̄sse et in canone vbi orōnes p̄cedūt ꝛ sacrificium subsequit. Et iterꝫ orōnes q̄dam supponuntur quasi pro gr̄aꝝ actione ꝛ cōfirmatione illoꝝ que iam consecuti sumꝰ. Oramꝰ aūt cōiter loquendo pro duobꝰ scilz ꝓ bonis ꝯsequēndis ꝛ pro malis remouēdis. Insuper oramus vt bona collata nobis multiplicētur ꝛ cōseruētur. Bona aūt sunt duplicia scz corporalia ꝛ sp̄ūalia siue tēpalia ꝛ eternalia aut exteriora et īteriora q̄ oīa nobis a dn̄o dari petimꝰ Corporalia sunt sanitas/ p̄speritas/ pax/ tpatꝰ/ aer fructꝰ terre/ domꝰ/ vestimentū/ cibꝰ/ potꝰ/ ꝛ oīa alia que ad humanā necessitatē vtilitatē ac honestatem pertinet ꝓ quibꝰ orat eclesia ꝛ sacrificat: q2 non possumus sine his viuere in hoc fragili corpore iuxta illud sapiētis. da victui necessaria. Bona sp̄ūalia sunt duo scz gr̄a ꝛ gloria. ad gr̄az ptinēt oēs virtutes dona sp̄ūssancti ꝛ alia similia ad gloriā ptinz visio dei. societas sanctoꝝ ꝛ gl'ificatio corpoꝝ. ꝛc. Scd̄o petimus ꝓ malis remouēdis q̄ sunt ī duplici differētia: q2 quoddā ē malū culpe. vt pctā ꝛ vicia. qd̄dā pene ꝛ hoc dupliciter aut eterne vt infernꝰ. aut tpalis vt mltiplex afflictio/ īfirmitas/ bella/ pestilētie caristie

purgatoriū ꝛ similia. ꝓ quib⁹ oīb⁹ amouēdis ꝛ mitigandis ꝛ auertēdis sancta mater ecclesia orare ꝛ sacrificare solet: ꝛ ad hoc hꝫ aptissimas ꝑces ꝛ collectas ꝛ īformatiōes ī officio suo ꝑ circulū āni sꝑ ꝯcludēdo in xp̄i noīe: q̄ etiā semꝑ exaudit̄ ad salutē qui aliter petit nō fideliter orat sed gētiliter postulare videt̄: et si exauditur magis cedit sibi in ꝑiculum q̄ꝫ suffragiū. Ex quib⁹ pꝫ ꝙ quacūqꝫ ꝑ hoc sacrificiū impetramus secure accipim⁹ q̄ñ etiam ad votū nō exaudimur tunc nequaq̄ꝫ estimare debem⁹ nos repulsos sed cōstanter tenere hoc meli⁹ nobis esse negatum. Et hec est valde magna gratia q̄ñ non dat̄ qđ abesse posset. sicut pius pater puero cultellū tradere non vult ne se ledat.

Nono est aduertēdū ꝙ sit salubre sacras hostias īmolare. qđ ex iā dictis clare pꝫ Q̄ñ ꝯsulēdū est vniuersis fidelib⁹ cuiuscūqꝫ stat⁹ aut ꝯditiōis siue pctōrib⁹ siue iustis ꝙ diligēter ꝓcurēt ꝓ se fieri missas si possūt. si nō habeāt sacerdotē aut solatiū snstētādi ip̄m tūc libēter audiāt diuino cum bona voluntate ꝛ sufficit dn̄o dicētes hec aut silia. Tu dn̄e misericordiarū q̄ vniuersa sis anteq̄ꝫ fiant tu nosti cor meū q̄ꝫ libenter tibi hoc dignissimū sacrificiū placationis īmolareꝫ si facultas adesset sꝫ q̄ mihi nō dedisti vnde hoc possim idcirco cū pia fiducia offero qđ habeo bonā veꝫ volūtatē rogās īmēsam clemētiā tuā vt affectū ꝓ effectu suscipias ꝛ mihi ī his ꝑiculis aut tribulationib⁹ succurras aut tali vel tali amico meo viuo siue defūcto ꝛc. ꝓut res postulat et deuotio suggesserit. ꝛ si hoc ī fide defecerit īpossibile ē nō exaudiri: q̄m de⁹ qui nō mentit̄ hoc sibi dabit ꝙ postulat q̄ quod sibi

nouerit melius tm̃modo assit fides et oĩa erunt pla-
na. Mirũ est ꝙ humanũ cor tam tardũ est ad fidem
vbi tot hꝫ pignora diuine legalitatis scꝫ scripturaꝝ
veridicaꝝ martyres cõfessores ĩnumerabiles quoti
dianã experiẽtiã ac beneficia magna oĩbꝰ cõia. De
hoc ĩ prophetis dñs plurimũ cõquerit̃ ꝙꝫ cũ omnibꝰ
modis q̃rat occasionẽ benefaciendi nobis tñ vix re-
perit̃ aliqs q plene audeat se sibi ꝯmittere ⁊ hoc plu
rimũ sibi placet ꝙ bñ de ip̃o sentiamꝰ ⁊ fiducialiter
ad ipsũ curramꝰ siue in ꝓsperis siue in aduersis. In
ꝓsperis gr̃as agẽdo ⁊ sctĩ Job exẽplo ac alioꝝ anti
quorũ iustoꝝ hostias pacificas offerẽdo hec aut sĩl'ia
deuoto corde dicẽdo. ꝓfiteor corã te largissime crea
tor vniuersoꝝ. ꝙ de manu tua cũcta q̃ habeo mihi ꝓ
uenerũt idcirco de tuis donis offero tibi sacrificium
laudis p manꝰ sacerdotũ tuoꝝ hũilit̃ gr̃as agẽs bo-
nitati tue ac supplicãs vt doceas me ita tp̃alibꝰ vti
q̃tenꝰ p ea merear ꝑuenire ad et̃na ⁊c. In aduersis
opẽ postulãdo ne deficiamꝰ ita dicẽdo aut sĩl'ia. Dñe
clemẽtissime tu nosti ꝙ nõ est in me tãta fortitudo vt
me de his p̃iculis eruere posseꝫ idcirco tibi offero sa
crificiũ istud gratissimũ rogãs te vt mihi subuenire
digneris in his ⁊ ĩ oĩbꝰ ac clemẽter liberare q̃tenꝰ
hoc bñficio tarditas mea ꝓuocata nullũ aliũ p̃t te q̃
rat ꝯsolatorẽ ⁊ ꝓtectorẽ. In hũc modũ aut ꝯsĩl'em
poterit q̃s dirigere ĩtẽtionẽ suã ꝓ se aut aliis ĩ oĩbꝰ
iustis ⁊ piis causis ⁊ absqꝫ dubio sẽtiet auxiliũ ĩ tp̃e
oportuno. De hoc ẽt ꝙꝫ pl'rima sũt exẽpla q̃lit̃ qdã a
variis p̃iculis sũt p̃seruati qdã liberati qdã pl'ra bõa
ꝯsecuti more ãtiq̃rũ p̃rm. Refert. b. greg. de qdã ca
ptiuo cuiꝰ vĩcula totiẽs soluebãt̃ ĩ carcẽ q̃tiẽs pro eo
salutaris hostia ab vxore immolata fuerat. Itẽ de

alio quodā ī rupe ꝯcluso q̄ mirabiliter pass⁹ fuit per plures dier virtute hui⁹ sacrificij qd̄ singulis dieb⁹ ꝓ ipso tanq̄ꝫ mortuo vxor sua obtulit q̄ tandē viu⁹ extract⁹ cūcta enarrauit. similiter nōnulli percussi sūt a tonitruorum fulmine illis tamē preseruatis sup quos sacerdotalis venit oratio vel ī fine misse benedictio Alij ī mari in fluctib⁹ in bellis ī peregrinationibus ac alijs euētib⁹ ꝓfecerūt. hui⁹ sacrificij ope adiuti vbi alij dāna ꝛ pericula plurima pertulerūt. Sꝫ q̄s finis esset si cūcta narrare vellez de hac materia scripta reperim⁹. Quicūq̄ꝫ ēt aliqd̄ magnū op⁹ īchoare siue aliquā grādē causā tractare voluerit semper ī sui auxiliū ꝛ cōsiliū querat suffragiū hui⁹ benedicti sacrificij cū plana fide ꝛ diriget salubriter in oīb⁹ Hoc habem⁹ singulare in hoc sacrificio q̄ cōstantissima fide possum⁹ ad ip̄m orare sic aut similiter dicēdo. O tu latēs veritas. o tu tecta maiestas. o tu occulta bonitas. tibi humiliter reuelo causā meā: exaudi ꝓpici⁹: certe teneris ex ꝓmisso vt q̄d nos ad fidez ꝛ orandū prouocas si iuuare ꝛ audire nolueris absit hoc a te. Et q2 sic iussisti vt in te spē nostrā ponamus teq̄ꝫ patri offeram⁹: q̄m quicq̄d ab eo petierimus in noīe tuo fiet nobis. Ecce qd̄ iussisti iussa modulū nostrū factm⁹. Tu igitur pijssime saluator reddere nec differas qd̄ ꝓmisisti ꝛc. ꝓut vnctio docuerit ī hūc modū plures sancti ab eo mirāda īpetrarūt clamātes ī fortitudine quasi vem faciēdo q̄ misericordissimo dn̄o plurimū placet iuxta euāgelicā parabolā de iudice iniquo q̄ nec deū timebat nec hoīes reuerebatur: tn̄ ꝓpter molestiā vidue victus fuit.

Decimo est aduertendū q̄ sacrificium venerandum altaris vltra iā dicta etiā habꝫ vim satis

factiuam aut effectũ precij satisffactiui. q: sicut pecunia satisffacim⁹ creditoribus nr̃is. ita per oblationē hui⁹ sacrificij satisffacimus deo pro multis debitis nostris. Sumus aũt quadrupliciter deo debitores. primo q: nos creauit. secũdo quia nos redemit. tertio q: vitam eternã promisit. quarto q: multipliciter eũ offendim⁹. Et si ꝓ quolibet istoꝝ nos ꝛ totaliter daremus qd nisi q̄ꝫtum est. Ecce habem⁹ ad manum cui fiducialiter dicere possum⁹: Dñe viꝫ patior rñde ꝓ me tu sufficis pro oĩbus et singulis teipsum tibi ipsi sacrificamus modo quodã mirabili teipsuꝫ patri tuo ꝛ spũsancto reddim⁹ ꝓ ĩfinitis debitis nostris vñ si hoc ꝑfecto corde fecerim⁹ satis est nec vltra a nobis aliquid requireř. Sed q: vera ꝑfectio paucissimoꝝ est. iõ pro informatione ꝛ cõsolatione imꝑfectoꝝ necesse est hic aliqd plus ãnotare. Vñ notãdũ ꝙ si satisffactio dꝫ esse iusta. tũc oportet ꝙ fiat de ꝓpo. alioqn nihil. vnde. Non eñ possum de alienis bonis satisffacere creditorib⁹ meis. Et ergo si debemus per ĩmolationem hui⁹ sacrificij iuste satisffacere deo. oportet dicere ꝙ istõ sacrificiũ est nr̃m ꝛ bene dꝛ ꝛ mirabiliř dꝛ. neqꝫ ãgeli id dicere audẽt quomodo nos ergo mirabiliř. sꝫ tñ verissime dꝛ. Si q̃ritur quo iure respõdetur ꝙ neqꝫ iure creatiõis. neqꝫ iure redẽptiõis. aut emptionis aut aliquo alio iure cõmutationis ciuilis vel canonice quia secũduꝫ omnes hos mons ipse possidet nos velimus nolimus. Neqꝫ enim ipsum creauimus aut redidim⁹. sed ipse nos quare oportet dicere ꝙ iure donatiõis. ꝛ hoc verum est. q: gratuita caritate seipsuꝫ donauit nobis Ecce mirabile possidemus possessorem nostrum. Dedit seipsuꝫ nobis qui creauit nos. Ad hoc aũt nobis

aliquid datur vt fiat nostrũ ⁊ a nobis habeatur. Habere aũt dicimur illud quo libere possum⁹ vti vel frui vt volum⁹. Et ergo cõstanter tenendũ est ꝙ ꝓ debitis nr̃is iustissime dño deo satisfacere possumus per istud sacrificiũ: q₂ veraciter nostrũ est. Et q₂ dignissimũ est ideo nõ est nobis formidãdũ quasi nõ possit sufficere. Et eñ ꝑciosissima res q̃ vnq̃ꝫ fuit aut erit. Quõ aũt ꝓ debito creationes redẽptionis aut mlti plicis gratie satisfaciamus deo ꝑ ipꝫ quasi gratias agẽdo ex caritate ꝑfecta ꝑ quã fit plena possessio ei⁹ supra dictum est. Sed q₂ hoc rarũ est eo ꝙ nõ sit hõ sup terrã qui non peccet saltẽ venialiter. ⁊ in multis offendimus oẽs: ideo nunc sequitur aliqd dicẽdũ de quarto debito videlicet multiplicis offense. Est etiã supradictum quomodo ꝑ hoc sacrificiũ impetratur gr̃a ɔtritiõis ꝑ quaꝫ delentur mortalia. Similiter quomodo remittunt̃ venalia ⁊ sic restat solum dicẽdum de satisfaetione penali ꝓ peccatis q̃ habet fieri ꝑ hoc sacrificiũ. Et vt plane istud intelligit̃. iteruꝫ datur exẽplũ de pr̃cipe virtuoso iusto ⁊ pio qui aliquẽ criminosum hoiem ad gratiã suscipit ex pietate vt nõ occidatur ꝓut meruit superaddit etiã ei victũ et vestitum et alia necessaria nihilomin⁹ tñ ex iusticia ĩponit sibi aliquã penã ad tp̃s quã sustinere ipm oportet nisi aliũde habeat vñ satisfaciat. sicuti dñs deus clementer peccatorẽ ꝓpter penitentiã ad gratiã suscepit ⁊ ei gratiã ꝑseruatiuã largit̃ ne iterum ĩ pctã corruat. ⁊ alia dona plurima. tñ satisfactionẽ penalẽ ab eo reqrit exigẽte iusticia quã hic aut in futuro ipm ẽt soluere necesse est nisi ꝑ aliuꝫ satisfaciat diuine iustitie ꝓ eo. Pariformiter sicut ideꝫ vasa ⁊ sn pr̃ceps dilectos et fideles seruos suos ꝓ modica

deo dependere ex rõe sacramenti sicut supra dictuʒ est. q2 qui perfecte cõicat pfecte sanctificat. Perfecte autẽ cõicare est christo pfecte coniũgi et qui manet in xpo debet quemadmodum christus ambulauit ꝛ tẽpore ambulare. Frustra namqꝫ appellamur christiani si imitatores nõ sum⁹ xpi: ꝛ iustũ est vt illam mansuetudinẽ et hũilitatẽ eligat seruus quã sectat⁹ est dñs et ideo xps dicit se esse viã vt sua ꝯuersatio sit forma discipuli. Qui sic xpʒ sequũtur digne et pfecte sacrificãt nec alia purgatione opus habẽt q2 iã sunt vnuʒ cũ ipso. Christus eni lux est peccatuʒ tenebra. hõ i medio stat. Et quia nulla potest esse societas luci ad tenebras. ideo qꝫdiu homo hʒ aliqua peccata etiam minime pfecte xpo vniri non potest. et quãto amplius recesserit ab omni peccato. tanto magis appropinquat christo: et econuerso. Si autẽ nichil habet de luce. tunc ad xpm non pertinet. quia tenebris est mortalibus grauat⁹. neqꝫ purgari potest sed ineternũ dãnabitur si per penitentiam renatus non fuerit. Sʒ forte dicat adhuc aliquis. Quid michi prodest celebratio misse qñ oĩa q̃ iã dicta sũt possum impetrare a deo effectũ sacramenti siue sacrificij p nudam oronem dicentem dño. Quecunqꝫ orãtes petitis credit; accipietis. ergo videtur ꝙ oĩs exercitatio exterior magis ipediat qꝫ ꝓmoueat effectũ orationis. Similis instãtia posset fieri cõtra oĩa sacramẽta ꝛ exercitia cerimonalia eccl'ie. Rñdeo ꝙ tpe bti augustini fuit ista obiectio vehementer p cathecumios ꝛ hereticos replicata ꝯtra fideles. Vñ et qdã fuerũt q dixerũt Quare deberemus baptizari cũ baptism⁹ nõ ꝓsit nisi credẽtibus ecce iã non credimus et bñ viuimus. qd aq̃ vltra nobis ꝯferre po-

terit. Nõne m̃lti baptizati pessime viuũt. Similit̃ ꝛ quidã moderni heretici de secta valdensium vixerũt cõtra istud venerandissimum sacramentum. q̃ nõ esset curandum de ritu eius nec ei assurgendum vel aliqua reuerentia exibenda quãdo q̃s internã sentiret deuotionem: q̃ꝛ magis ꝓ tunc deberet vacare internis speculationibus q̃ꝫ occupare se cum exteriorib⁹ Et alia multa friuola sane fidei cõtraria cõfixerunt que per ecclesiã dãnata sunt. His ꝛ similib⁹ dicendum est illud apl̃i. Corde credit̃ ad iusticiam. ore autem fit cõfessio ad salutem. Ita enim diuina sapientia ordinauit q̃ null⁹ de cõi lege ĩternã gr̃am ꝯsequit̃ sine exteriori possessione sacramẽtoꝝ: ad min⁹ invoto. Hmõi aũt cecitas hereticoꝝ ꝯtigit ex hoc q̃ non valent aut nõ volunt plene intueri mysteriũ scripturarũ sed hinc inde quasdaꝫ particulas rapiunt et ꝓ libitu ꝯtumaciter exponũt etiã dãnabiliter se ꝛ alios decipiunt nõne ad minus debuissent aduertisse q̃bus p̃dicta ꝟba xp̃s dixerit quicq̃d oranter petitis fiet vobiq. Nunq̃d hoc dixit hereticis ꝛ calũniatoribus aut cõtẽptorib⁹ sacramẽtoꝝ Nequaq̃ꝫ Nõne si tales affuissent dixisset. Ve vobis scribe ꝛ pharasei q̃ deuoratis domos viduarũ ꝛ pupillorũ simulãtes orõnẽ lõgã q̃m̃ nõ q̃d petitis fiet vobis sꝫ iudiciũ maius eterne dãnationis accipietis. Sed q̃b⁹ dixit verbũ bonũ ꝛ suaue. Q̃dcũq̃ꝫ petitis orãtes fiet vobis. Dilectis discipulis ꝛ apl̃is suis: quasi diceret vos q̃ facietis voluntatẽ p̃ris mei q̃ in celis ẽ ꝟe ꝛ nõ ficte orat; iõ q̃cũq̃ꝫ ĩ tali orõe petit; fiẽt vobis. Vos iḡꝫ q̃ nõ supbit; ꝯtra me ꝛ sacr̃a mea sꝫ hũilit̃ submittit; capita vr̃a diuĩe sapiẽtie mee petẽtes eo ordĩe gr̃aꝫ q̃ ego volo. s. ꝑ ĩstrumẽta eccl̃ie ĩmaculate spõse mee.

vos ⁊ oēs qcū q; hac sinceritate me rogāt exaudiam Et hoc certissime ē tenēdū q nulla deuotio aut orō deo accepta est nisi xtute hui⁹ venerabilis sacramē ti. Silr nulla oblatio vel satisfactio grata erit nisi ratiōe hui⁹ sacrificij dignissimi. Igit qñ facultas adest studeamus libenter cōicare ⁊ sacrificare. Qñ non adest tūc bona volūtas sufficit dño. Nec q; oblatio abel melchisedech abrae moysi ⁊ alioꝝ oim placuisset deo si non isto modo intentionē suam regulassent. Nec valet obiectio illa qua dicit q plures sancti martyres ⁊ heremite fuerūt q pene nunq; ꝯmunicauerunt et sine sacramētis obierūt: ⁊ tñ ꝑfectissimi fuerūt: qꝛ oēs illi idipm in maximo voto habuerunt ⁊ quoꝛūdā votū etiā diuinit⁹ impletū fuit sicut legit de sancta lucia ⁊ maria egyptiaca ⁊ alijs multis. Unde ab hoc sācti patres ī testamētis suis ꝯmuniter pro vtilissima doctrina reliquerūt q nemo ita deberet ꝯfidere de suis meritis aut vite austeritate siue alijs gratijs qbuscū q; vt sine sacramentis moꝛi auderet qñ ea habere potuisset. Et reuera oia merita humana sunt velut pannus mēstruate sine merito xpi. Et o ē robur mēbꝛoꝝ bacul⁹ est arūdine⁹ sine robore capitis. Quare et semp hic mos in ecclesia fuit vsq; hodie q in arduis negotijs ⁊ vbi īminet periculū mortis sed fideles suis meritis nō cōfidūt nisi muniant se huius viuifici sacramēti ꝑceptione. Hoc hodie ad oculum cernimus inuocabiliter īfirmis ⁊ mulieribus pregnantib⁹ in ꝓfessione tā ī monastica q; militari et in alijs causis scȝ electione ꝑncipū aut reformāda pace fraꝝ ⁊ filib⁹. Ex qbus oib⁹ apparet q; solida sit assertio illoꝝ hereticoꝝ q se putāt talib⁹ non egere ꝓpter fantasticā ac deceptoꝛiā deuotio-

nem. Nos autem fideles non nostris meritis aut ad inuentionibus confidamus sed humiliter capiti nostro adhereamus. in sancte matris ecclesie laudabili consuetudine perseueremus vt ab omni culpa ⁊ pena liberati ad eterna regna perueniamus.

Undecimo est aduertēdū q̄ hoc sacrificiū venerādū inq̄tum est satisfactiuū pro debita pena hic aut ī futuro exsoluēda plꝰ ꝓdest illi vel illis ꝓ quo vel quibꝰ offert specialiter q̄ aliis ꝓ qbꝰ orat in missa gn̄aliter ceteris paribꝰ qḋ ideo dicitur q2 potest esse q̄ ille ꝓ quo celebrat specialiter sit minꝰ ydoneus propter modicam caritatem quā habet. ⁊ plura pctā q̄ cōmisit et alius vel aliī pro quo vel quibus generaliter oratur sint magis idonei ⁊ ī tali casu plus isti iuuantur q̄ ille sed sunt omnes pares in merito tūc plus ꝑticipat ille q̄ isti. Et dat exēplum de aliquibꝰ sedentibꝰ ad mensam quibꝰ cādela accensa ponit de qua plꝰ illuminat qui propius sedet. nisi forte habeat obscuros oculos alioquin q̄ clariores ocl'os hn̄t ēt si lōgius sedent plus ꝑticipāt. Dat etiā exēplum de igne a quo citius calefiūt qui iuxta ipsum sedēt q̄ qui remotiꝰ Sed si prope sedētes sint nimis frigidi ⁊ longius sedentes sint parum frigidi tūc isti citius calefiunt q̄ illi. Et ergo dicit ceteris paribꝰ neq̄ hoc est de rōe sacrificiī sed illoꝝ q2 minꝰ perfecte se applicāt ꝓplꝰ namq̄ in satisfactiōe attendit affectus offerētis q̄ q̄titas oblatiōis ꝓpt quod dn̄s dixit de vidua paupercula q̄ obtulit duo era q̄ plus omnibꝰ misit in gazophilatium. Est etiā aduertēdum q̄ vna missa plꝰ prodest vni q̄ duobꝰ vel pluribus simul quēadmodum pro eodē p̄cio nequeūt equaliter redimi pauci

et multi captiui. Vñ si quis pro centum florenis teneretur in vinculis statim illis solutis absolueretur. quod si alter pro quinquaginta sociatus sibi esset tunc impederetur ad minus vnius liberatio. et sic de aliis. Sic est in proposito. Si forte anima alicuius per vnum mensem deberet puniri in purgatorio. nisi pro ea vna missa celebraretur et si tunc presbyter dirigeret intentionem principaliter pro duobus taliter obligatus. tunc nullus eorum statim leberaretur: sed diuina iusticia vtrisque diuideret defalcando cuilibet medietatem. Et nota quod celebrans debet in his cautus esse diligenter pensare cui vel quibus legitime obligatur et secundum hoc missam applicare ne alicui fraudem faciat: quia ipse inquantum est organum ecclesie representans xpm habet auctoritatem applicandi valorem misse vni vel alteri aut pluribus aut paucioribus. quod si nulli specialiter est abligatus. tunc sua libertate vti potest sicut placuerit nihilominus tamen semper manet generaliter obligatus parentibus prelatis ac toti ecclesie cuius membrum est a quo etiam ordinem et honorem habet neque idcirco sacerdotium ei datum est vt pro se solo aut caris suis tantummodo sacrificet sed pro tota communitate fidelium neque se excusare potest si minus fideliter exequitur officium suum rarius celebrando aut minus digne videlicet in peccatis mortalibus aut grossis aut multis venialibus quia omnis publica potestas requirit hoc a suscipiente eam vt digne ac fideliter exequatur quecunque ad ipsam spectant sicut euangelio aperte dominus dicit in parabola quinque talentorum. Et sicut bonus seruus et fidelis introducitur in gaudium domini sui: ita econtra malus et piger seruus proiicitur in gehennam ignis. Ex quibusdam presbyteris valde est expauescendum qui putant se non obligari ad celebrandum si quater in anno pro eo quod canon iubet penaliter pro tunc ad minus diuina

mysteria celebrare quoscũq₃ pbr̃os legitie nõ ĩpedi
tos. Sed reuera timorata ꝯſcĩa longe aliter iudica=
bit ĩmo quilibet p̃sbyter q̇ fidelit̃ ⁊ digne in ecclesia
ministrare voluerit. sic merito dʒ viuere vt quotidie
celebrare posset si canonice nõ ꝓhiberet̃ aliq̃n. Legi
tur de quibusdã satis bone vite pbr̃is grauiter ĩ pur
gatorio punitꝫ ꝓ eo ꝙ nõnunq̃ȝ missas intermiserãt
rationabili causa nõ vrgẽte. Quid ergo de aliis fiet
q̇ nõ se mĩstros eccl̃ie sȝ dños arbitrant̃. dicẽtes hec
aut similia. Ego q̃n volo celebro. q̃n volo dimitto nũ
q̇d capellanꝰ ego sũ. mlt̃i tales fuerũt tumẽtes apd̓
sequi forte iã alit̃ cãtãt dicẽtes. Ue ve ꝙ vnq̃ȝ hoĩes
nati ve ve ꝙ vnq̃ȝ pbr̃i ordinati fuimꝰ. sȝ iã tarde ni
mis intellexerunt. Etiã ẽ aduertẽdũ ꝙ p̃sbyter nũq̃ȝ
sic dʒ ĩtẽtionẽ suã dirigere ad quosdã q̇ diuino exa=
nimi iudiciũ relinquet qno ad alios qꝛ nescit abyssũ
iudicioꝝ dei. Forte ille q̇ ip̄m sustẽtat nõ iuste pos=
sidet q̃ hȝ au t aliq̇d simile põt esse ĩ causa. Ũn legit̃
de quo dã p̃ncipe qui cenobiũ quodaȝ fundauit: ⁊ in
nichil meriti habuit apd̓ deũ sȝ paupes quos graua
uit ꝑ exactiões ⁊ seruitia ĩiusta illud meruerũt apd̓
deũ vt de eorũ bonis erigeret monasteriũ. Cõsultuȝ
igit̃ est vt in memoria mente tenus addat hec aut si
milia. Dñe ꝓ illo vel illis specialiter celebro inq̃ȝtuȝ
mihi licet et tibi gratũ est tu oĩa nosti debet etiam
celebrans diligenter cauere: ne leuiter ꝓmittat vni
missaȝ vel missas nisi exꝰ rõnabili cã et q̃n sic ꝓmisit
tunc sibi tenet̃ nec alteri põt tunc specialiter illã vel
illas applicare sed põt ĩdifferenter ꝓmittere ꝙ ve
lit mẽor eẽ oĩm in gñali vel ĩ spẽali q̇ ipsũ rogãt aut
oblationes porrigunt ꝙ si dicãt. Dñe ego desidero
missã ꝓ me fieri vel illo vl̃ illis, tũc p̃sbyter põt eos

informare aut se pie excusare subtiliť tñ ne de auaritia notetur apud indiscretos. Sunt enim in his quidam minus periti et cum vix nũmũ parui valoris offerãt, totã missã sibi applicare cupiũt quod rationabile est. Qui eñ altari deseruit de altari viuere debet nec est possibile oibus talib⁹ satisfacere. Discere igitur debent quomodo loqui honestum et pium sit in hmõi. Quidam discreti laici hunc modum habẽt Rogo domine: sitis memor mei ĩ missa vestra ꝓ quadam pia causa vel anima pro qua desidero aut similiter. Ex hoc bene ⁊ licite fieri põt absq3 hoc ꝙ eis spiritualiter valor principalis misse applicetur.

Duodecimo est aduerteudũ ꝙ licet hoc sacrificium venerandu3 sit expiatiuũ debite pene tam hic ꝙ3 in futuro exsoluẽde tñ multo leuius copiosius ⁊ efficatius operať hunc effectũ in viuis ꝙ3 in mortuis. Similiter etia3 est dicendũ de oibus aliis suffragiis aĩarũ. Unde dĩt beatus hieron. ꝙ plus purgat vna lachrima in hac vita ꝙ3 decẽ ãni in purgatorio. De hoc narrat beat⁹ gregorius pulchrũ exemplum in quodã sermone de venerabili cassio nerniensis vrbe epõ cui mos erat pene cunctis dieb⁹ omnipotenti deo hostias placationis offerre cui etiam cum sacrificio valde concordabat vita: nam cuncta que habuit ĩ elemosynis tribuens per singulos dies lachrimis et orationib⁹ sepurgare satagebat. Qui non solum per hec magne perfectionis vitã promeruit: sed ẽt absq3 dilatione post mortem ad dominum euolauit. Ecce illa cũ lachrymis missaru3 celebratio ecce illa cũ orationib⁹ elemosinarum largitio quantam cum summo rege huic viro sancto pacem fecit. Hoc exemplo ⁊ aliis iu

nuneris vniuersi fideles admonēdi sunt cuiscunqꝫ status sexus et conditionis fuerit quatenus proprie commoditati saluti; et securitati consultant ⁊ dū ad huc tempus habēt diuina misericordia coadiuuāte diuine iustitie se reconsilient. quoniā secundū vulgare ꝓuerbium iuxta vincula fit facilior cōpositio Nimis etiam afflictiuū est in horrendis illis incēdiis iacere et liberationem tunc expectare quādo se iuuare penitus non valet nec est vllius meriti īmo maxime verecundie sic affligi quoniam preciosum tempus taꝫ turpiter perdidit; ī quo tot suffragia habuisset si voluisset. Et de filijs aut amicis ē magna incertitudo ꝙ minus fideliter iuuabunt cuius exemplum in seipso quilibet ꝑpendere potest. Cum enim quisquis in propria causa solet esse magis sollicitus ꝙ̄ in aliena :et pauci inueniūtur ꝓ se solliciti ī hoc negocio tam necessario restat ꝙ minus pro alijs Quare vnicuiqꝫ nostrū bene restat precogitandū quid facto opꝰ sit. Et reuera multo prudentiores sūt filij huius seculi in gñatione sua filij lucis : etiā in hac substātia. Quis queso de secularibus ita stolidus īuenitur vt se et omnia sua aperto periculo exponat volūtarie dicens. Uolo primuꝫ capi et expoliari. forte ꝑ amicos si possunt. ⁊ volūt postea iuuabor. Nōne ita quotidie facimus incaute negligēdo tempꝰ acceptabile et dies misericordiarū ꝓperantes ad dies seuere iustitie qui nobis non placebūt. Arch. deꝰ eterne miserere nostri ⁊ illumina tenebras nostras ne incidamus in manꝰ tuas ī illa die. Ecce vt de reprobis taceam. ꝙ̄ commune est etiam apud hoīes bone volūtatis vt quiete ⁊ moliter viuant sua retineāt filijs thesaurisent. pauperibꝰ vix paruꝫ tribuant sperantes

tes vel heredes post morte suppleant quicquid ipsi mi-
nus fecerunt. O homo vana est spes tua. Si tu tibi ipsi
infidelis es: quis tibi fidelis erit. Certe vna missa pro
te celebrata dum adhuc viuis. plus tibi proderit quam cen
tum post mort. vna oratio parua quam facis iam plus
tibi vtilis erit. quam tunc omnium monachorum psalteria. Unus
gemitus aut vna lachryma quam fundis tunc pro tuis
pctis amplius tibi prodest quam tunc omnium monalium
et bagutarum singultus et fletus. Unum prandium aut
vestis siue denarius aut alia necessaria etiam minima
ex vera caritate siue perfecta contritione iam per te pau
peribus elargita vtiliora tibi sunt quam si centum milia du
catorum post mortem pro te distribuantur. et sic de omni
bus alijs suffragijs et exercitijs pietatis. quamquam omnia cer-
tessime animabus prosint ad celeriorem liberationem earum
si in penis sint. Quicquid enim moriens das ideo das
quia tecum ferre non potes. Sed quod ex caritate das vel fa
cis dum viuis. Primo tibi eternam vitam mercatur: et
pro quolibet nummo tibi dabitur specialis merces in celo
secundo merentur augmentum caritatis hic in via ter-
tio prebent bonum exemplum proximo de quo etiam specia-
le gaudium habebis in celo. quarto preparant ad mortem
securam quinto penam relaxant. Sexto ad euolandum
disponunt. septimo diuinam amicitiam et omnium san-
sanctorum angelorum procurant. octauo totam eccle-
siam adiuuant tam in viuis quam in mortuis. nono teip
sum amplius dignificant et sanctificant. decimo fa-
mam bonam nutriunt. vndecimo venerabilem omnibus bo
nis et formidabilem omnibus peruersis te efficiunt vt
neque tuis verbis quicquam addere aut demere audeant
Duodecimo tam sensus interiores quam exteriores immo
totum corpus et animam in melius disponunt testimonium tibi

ꝓhibente cōsciētia tua ꝙ dominus tecū sit in omībꝰ q̄cunqꝫ pro eis gloria facis dicis aut pateris. Ecce duodecem fructus gloriosos operū bonorum q̄ secure ꝓmitteret quisqꝫ dū viuit. hic bene optari studet quorum nom nisi vnus tm̄ sequitur cum post mortē si sua exigente negligentia ꝑ alios licet fideliter qḋ earum est sua substantia distribuatur scilicꝫ relaxatio pene purgatorij. Quare igitur tantū bonum negligimꝰ sine causa. Fert ꝙ dū tartari aliā inuaderent se quēdā ditissimū in quodā castro prīcipē ꝯprehendisse a qbꝰ iterrogatis cur sibi nō ꝓuidissꝫ rn̄dit. Nō sic putabā futurū. At illi. Ut qd tibi tātas diuitias cōgregasti qn̄ te cnm illis redimere neglexisti. Nā si decimam partē nobis pacifice dedisses pacatas nos habuisses sed iā qḋ sitisti bibes: et sic auro ⁊ argēto liquefacto ⁊ in os eiꝰ fuso tormētis diris ipsū affecerunt ita ⁊ nobis eueniet si dephēsi fuerimꝰ minꝰ habētes. Nā teste apostolo. Cuiuscuiusqꝫ opꝰ ignis examinabit ⁊c. ¶ Studeat igitur quilibet libenter semel adminꝰ totaliter cōfiteri oīa pctā sua ⁊ penitētiā cōdignam suscipere: ⁊ si nō pōt eā ꝑ seipsū ꝯplere ꝯuertat se ad suffragia ꝑdicta ⁊ bn̄ securꝰ erit. Hoc est qḋ dn̄s in euāgelio monet dicēs. Si vadas cū aduersario tuo tuo ī via ꝯponēte cū illo. nefortε te iudici tradat ⁊ inde exactori ⁊ exactor mittat te in carcerem. Amē dico tibi nō exibis inde donec vltimū q̄drātē reddas. Hec aūt dicta sint ꝓ qualicūqꝫ exhortatiōe nr̄a q̄ adhuc viuimꝰ q̄tenꝰ solliciti sumꝰ dū tp̄s hēmꝰ sꝫ nō negligamꝰ fr̄es nr̄os q̄ ī tribulatiōe magna sūt et se iuuare non possunt. quoniā pro talibus sacrificare ⁊ orare maxima elemosina est. Quantum autē tem missarū celebratio illis ꝓsit ostēdit btūs grego.

quarto dialo. dicēs q dñ pro quodā culpabili mona cho .xxx. diebus sacras hostias offerri iussisset. anima ipsius apparēs cuidā dixisset. Hucusq male habuissem modo bene sum. quia hodie cōmunionē accepi. Similia multa in aliis sacris libris reperiuntur Ex quibus liquidi patz q ista cōsuetudo in ecclesia semper fuit obseruata vt nedum vna missa pro vna anima celebraretur sed plures. Nā sanctissimi et in sacra scriptura eruditissimi viri hoc ita ordinarunt ex instinctu spiritussancti. q non tantū respiciendū sit ad dignitatē sacrificii. sed etiā ad capacitatem indigentium ⁊ frequētationē siue iterationem cōtinuam mysterii qr diuinitus aliquando reuelatuz fuit q si pro aliqua aīa cōtinue triginta missas legerēt ipsa ꝯtinue liberaret alias nō. Similiter plures anime defunctorum apparuerūt sanctis petētes certuz tum numerum missarum et aliquādo satis magnuz addentes q nisi ita fieret liberari non possent. Que cum ita sint mirum est vnde processit tā enormis error quorūdā vt dicerent vna missa est melior q̄ aurum totius mundi. Et ideo capiamꝰ quicquid venit totuz soluimꝰ ⁊ ampliꝰ cū vna missa quasi fas sit vēdere illud quod tam precio sum sciunt: ac non potiꝰ attendunt quod dicit dominus. gratis accepistis gratis date. Quod autem rursum quidem dicunt ex quo missa vendi nō potest ergo nō tenemur illis quibꝰ multas missas promisimus ex aperta malicia procedit. Si enim vendi non possunt quare tunc pecunias accipiunt. si promissum seruare nō possūt quare tūc ꝓmittūt. Causa omniū malorū istoꝝ auaritia est que mētis oculum excecat. Sed oculus simplex et hō bone voluntatis se in his iuxta prescripta

faciliter regulare pōt: q̄a neq̧ missa neq̧ orō neq̧ sacrificiū neq̧ aliud qd̄cūq̧ spūale vēdi licitū est. sz suum laborem et operā quilz vēdere aut locare pōt Qui enim spiritualia administrāt hoīes sunt mortales. indigētes quotidiano victu ꝛ vestitu neq̧ pn̄t simul et semel ī ecclesia cantare et in rure arare aut alia opari vnde habeāt vite necessaria. quare aperte scriptura testante et recta ratiōe dedicāte ipsis iustissime debet̄ tanq̧ operarijs digna merces ꝑ laboribus suis Sed forte quis dicat ꝙ reperiunt̄ aliq̄ auctoritates sanctoꝝ que vidētur dicere ꝙ quādo vna missa pro multis celebratur tūc quilibet eorūz habz vnā integrā missam. ergo videt̄ ꝙ ea que supra dicta sunt minus habeāt de firmate. Ad hoc respondet venerabilis dominꝰ iohānes gersō dicēs: ꝙ nō sit aliqua ꝯtrouersia apd̄ doctores dei suffragio satisffactionis ꝛ redemptionis quin; vna missa plꝰ prosit vni q̄z pluribꝰ. Sed si inueniātur aliqua dicta de hac gn̄alitate sunt ad ipsum intellectū trahenda videlicet tali mō quo fit sermo ad populū: qꝛ tota multitudo audit integrum sermonē. ꝛ nichilominꝰ quilibet eundē integraliter habet ꝛ tn̄ non est nisi vnus sermo potest; tamē idem sermo applicari alicui specialiter per recommēdationē quā non omnes equaliter participāt sed ille principaliter cui applicatur Sic in ecclesia vbi missa celebratur possūt esse mille audientes pro quibus omnibus prebyster gn̄aliter intētionē dirigit. et hoc modo quilibet habet vnam integram missam tamen propter hoc nō sequitur ꝙ ꝓ illis specialiter ītētionē dirigat sub ratiōe meriti satisffactiꝰ Aut si hoc facit. tunc adhuc īstātia nō procedit: qꝛ ex hoc nō pōt ꝯcludi ꝙ tm̄ ꝓsit cuilibz mul-

torum sicut si fieret ꝑ vno solo vel paucis illorū. Ex quibus oībus manifeste apparet error predictorū ꝛ oīm aliorū q̄ contra hunc morem ecclesie argumētare nitunt. Quare timoratis viris diligenter prouidendū est. quatenus secundū hoc intentionē suam regulent ne fraudem illis faciāt quibꝰ debitores sūt Valde siquidē timēdum est ꝙ crebro hmōi fraus cōmittatur aut ꝓpter ignauiā aut contumaciā quorūdam qui secundū ꝙ putāt vel prout volūt missas applicāt nō aūt ꝓut debent ꝙ valde periculosum ē. Sꝫ hic querit an etiā missa celebrātis cū ꝯscia pctī mortalis aliquid prosit aīabus. Rn̄detur ꝙ sic ꝛ nō solū misse: sed etiam orōnes ꝛ exercitia officīj eccl'iastici qꝛ nō facit ista vt ꝑsona ꝑuata: sꝫ vt vicariꝰ xp̄i ꝛ minister ecclesie. Si iterū q̄rat q̄ꝫtum ꝓsint. Dicēdum ꝙ tantū ꝓsunt q̄ꝫtū meruit ille dū viueret ꝓ quo fiūt Hoc autē q̄ꝫtuꝫ sit solus deus nouit. Pro cuiꝰ āpliori intellectu est sciendū ꝙ sunt q̄dam opa ꝑuilegiata que semꝑ sūt satisfactoria ꝛ grata deo siue ꝑ bonos siue ꝑ malos sicut opera sacramētalia ꝛ exercitia officia ecclesiastici ī quibꝰ nō requirit sctitas mīstri: sꝫ tm̄mō fides ꝛ ītētio recta. ꝛc. Ex quo etiā ꝓbari solet. ꝙ qui tenent ad horas canonicas debent eas soluere nō obstante ꝙ sint ī pctīs mortalibꝰ nec frustra orant: qꝛ deus exaudit eos ꝛ opera eorꝫ suscipit nō rōne sui sed rōne eccl'ie cuiꝰ ministri sūt Et ista opa dicūtur grata eē deo rōne operis operati. nec tn̄ negandum est quin si stent ꝑ illos q̄ sunt in caritate ꝙ tūc plꝰ valeāt sicut solēt exēplificari de missa ꝙ scd̄ꝫ hūc respectū melior fit missa boni sacerdotis q̄ꝫ mali Bonus aūt sacerdos pōt q̄ꝫ plurimū supaddere sup ōrōnē taliū operū ex ꝓpria deuotiōe malꝰ xo nihil

Exēpli grā. Celebrās in pctō mortali aut officiū de fūctor legēs aut exeqas tenēs aut alia similia faciens ꝑ aīa alicui⁹ defūcti inq̄tum est organū ecclesie ipaꝫ realiter iuuat. nec possent huiusmodi opa īpedi ri ꝑ pctā ipsius: quin sint satisfactoria ꝑ illo ꝑ quo facit: sꝫ vltra nihil potest: q꞉ nihil habet. Est em̄ quo ad seipsuꝫ spūaliter mortuus. Qui aūt ī caritate eadem opera facit ad oē min⁹ tm̄ iuuat q̄tū ille vltra hoc pōt habere tātā deuotionē q̄ ī duplo aut triplo ꝛc. amplius ꝑdest. sicut ferꝰ de btō grego. q꞉ ꝑpter excellentiā deuotiōis sue in qualibet celebratiōe sue misse redimebanꝰ aliq̄ aīe. sūt ꝛ alia opa de genere suo bona qui tn̄ nō sunt satisfactoria vel deo: grata nisi ꝑ inq̄tū fiūt ab illo q̄ est in caritate. sicut sunt opa illa media penitētialia q̄ cōiter iniūgunꝰ in satisfactionem ꝑ pctīs. sicut ieiuniū/ oratio/ elemosyna/ peregrinatio/ castigatio corporis. ꝛ similia In qb⁹ omnibus opꝫ semper inquirere radicem aliquam caritatis mediate ex qua viuificetur. alioquin mortua sūt ꝛ nihil prosunt. Mediate scꝫ quando aliqs ī vltima volūtate sua hoc intendit q̄ aliqua fiāt ꝑ anime sue salute. tunc quecūq̄ ad hoc disponit etiaꝫ si exequātur per malos nihilomin⁹ sibi ꝑsūt: quia tales non operanꝰ principaliter sed instrumētaliter. ꝛ iō principalis indiget huiusmodi adiuuatur per tales tāq̄ per instrumēta sua. Similiter dicendū est de aliquo existente in peccato mortali qui libenter vellet succurrere amico indigēti. illi consulendum esset q̄ hoc faceret per aliquos homines bone vite quos verisimiliter speraret in gratia dei. et si tales inueniret tunc indubitāter per eos posset q̄d per se neq̄ret. Et quecūq̄ facerēt de istis operib⁹ mediis tm̄ ꝑdessēt

illi q̄ētum, si ꝓcederēt ex ꝓpria eorū deuotione ⁊ nihil amplius ꝙ si inuenerit malos. tūc nec ipsi quicꝗ̄ ꝓsunt per hmōi opera. quia omnia mortua remanent: tñ nō sunt ꝓhibendi vel auertendi ab operatione taliū. Quia q̄uis ex rigore iusticie ꝑ talia nō merentur vitam eternam: tamen ex liberalitate diuina nō manebūt irremunerata. Juxta illud gregorij Interim quecūꝗ̄ bona poteris fac: vt deus cor tuū ad penitentiam emoliat. Jmmediate viuificanť huiusmodi opa ⁊ iuuātur anime quādo ꝑ amicos dei fiūt ex feruore caritatis. tunc hoc certissime est tenēdum ꝙ etiā minima immo si simul vel semel dicāt. Requiescāt in pace. illis prosunt. Nec est multū curiose querendum de his q̄ētum vel quantū nō sed illi equissimo iudici totum humiliter cōmittēdū q̄ electos suos nō negliget. nec obliuisceť misereri vbicūꝗ̄ habuerit occasionē miserendi. tātum nos diligētes simus ad succurrēdum illis pro posse nostro. Ex his videť sequi ꝙ si aliquis moritur intestatꝰ nihil disponēs pro anima descēderit ꝗ̄ in purgatoriū. illi difficilius suffragať ceteris paribus. Et ergo cōsulendū est cuilibet dum viuit vt aīe sue ꝓuideat. qꝛ vltima illa volūtas oībꝰ sequētibus operibus formā imponit ⁊ sortiunť effectū ꝑ quēcunꝗ̄ executorem. Nō sic d̄ alijs. Posset nāꝗ̄ venire ꝙ taliter moriēs ⁊ magnā summam pecuniarū relinquens parū aut nihil inde sibi acquirat. etiam si in pios vsus expendatur. qꝛ forte ad manus taliū deueniret qui eā pō pose distribuēt ⁊ talibꝰ qui nō sunt in caritate ⁊ neꝗ̄ pro talibus operibꝰ q̄ aīam eius iuuare pñt rōne operis operati. Et qꝛ ille hmōi distributionē nō iussit fieri īmo forte contrarium intēdebat. ergo cū nō

appareat vnde talis vel in parte vel in toto possit vi
uificari distributio timendū est q͂ omnino mortua sit
ei per cōsequens ex rigore diuine iustitie nihil pro
sit illi pro quo videt̄ fieri. Et si tale periculum potest
contingere etiam si distribuatur quid erit si p̄ here=
des aut fiscum aut alio modo distrahatur. Ecce ma=
gna miseria quā sepe homines incurrunt per negli=
gentiā suam aut timorem superfluum trepidantes
timore vbi non est timor: et vbi esset trepidandū ibi
non timētes. Hic timēt ne eis temporalia deficiant
vbi manere non possunt illic non timent deficere vbi
est eis necessario perueniendū. Causa horum est mo
dicitas fidei. Auisandi sunt deniq̄ vniuersi paupe͂s
cuiuscūq̄ status aut conditionis ꝛ p̄cipue religiosi
quatenus ne thesauro huius benedicti sacrificij sibi
prouideant ne illam fornacem flammiuomā demer
gantur quis eorū cōditio peior est illis q̄ꝫ diuitum
ceteris paribus. Cum enim nō habeant vnde testa=
mentum faciant. cito eoꝝ memoria dilabitur et vix
aliquis reperietur q̄ specialia suffragia eis trāsmit
tat. Igit̄ tempore oportuno modo importunos deū
deprecemur vt saluet nos sine purgatorio illo horrē
do: sed potius hic in virga filiorū nos pius pater eru
diat vt apti fiamus illo regno quod omnibus dili=
gentibus se promisit per dominum nostrum iesum
christum filium eius vnicum cum quo in vnitate spi
ritussancti viuit et regnat in omnia secula seculorū
benedictus deus. Amen:

HEc sunt venerabilis domin' ac amice carissime
pauca ex multis hincinde de collecta rudi stilo

Jne vestris studijs et cuiuscūq; melius intelligentis libenter submitto corrigenda ꝛ pulchri⁹ ordināda hec me latet quāti piculi sit in his quasi libere velle sentire et pro captu dicere quicquid mēs suggerit: cū inter tot tractores sacre scripture vix paucissimi re perti sunt qui materiam hanc ad luciduz explanare potuerunt. Quare omnibus simplicibus maxime ē cōsulendū si loqui velint de huius venerandi sacramenti materia ꝙ strictistissime teneant se in termis sanctorū doctorum ecclesiasticorū. nec aliter fari audeāt q̄ȝ apud eos reperiūt. Alioquin facillime et piculo se errabūt. Testes sunt dicta eorundē doctoruȝ ꝛ precipue sancti thome de aquio per quem spirit⁹ sanctus circa annos domini millesimo ducētesimo quadragesimo plr̄es hereses destruxit ac difficultates varias ante ipsū a nullo explanatas dilucidauit hoc autē vir sanctus multis orationibus et ieiunijs īpetrauit vt periclitanti scole tūc succurreret ꝑpter hereticorum subtilitatem nimiam ac potētiā. Fuit etiam tunc in ipso sollicitante institutum festum solēne hui⁹ sacramēti reuerendissimū per vrbanū quartū. Nec vnq̄ȝ de post vsq; hodie similis turbo insurgere ausus fuit cōtra veritatē iam lucide explanatā Et si aliquando surrexerūt facillime ex dictis ipsi⁹ fuerūt deuicti. Illa autē heresis dicta fuit berengarij ab auctoritate. qui tamen ꝯuersus postea fuit vt habetur de consecra. di. ij. Ego berengarius. Sed discipuli eius ī errorē permāserūt ꝛ multa mala fecerunt. Na m vltra ducētos annos heresis ista durauit ante tēpora sancti thome. Et quia diu stetit. semper magis ac magis subtiliata fuit. et ecclesiā satis

afflixit. ¶ Si de hac materia pleniꝰ vultis īformari. legatis originalia superiꝰ allegata. Hec aūt breuiter dicta sunt ad auisandum de periculis que cōtigerunt. Et quotidie adhuc minus exercitatis cōtingere possunt propter materie subtilitatem que pia ꝛ deuota anima solido fidei a fundamēto innixa faciliter cauere potest. Ipsius cooperāte gratia domini nostri iesu christi qui est panis verus ꝛ viuus de celo descendens ꝛ dat vitam mūdo. Cui cum patre ꝛ spiritu sancto sit sempiterna gloria. Amen.

Deo gratias

¶ De vita dulcissimi iesu ad cōtemplandū ꝑ ebdomadam ordo deuotissimus editus ab vbertino.

IN die lune reuoluebā humani generis calamitatem ꝑ lapsum ade: ⁊ Christi incarnationis mysteria vsq͡ȝ ad natiuitatem iesu ex vtero matris.

¶ In die martis media nocte natum cōtemplabā Jesum ⁊ dies illa extēdebatur vsq͡ȝ ad fugā ⁊ reuersionem iesu de egypto.

¶ In die mercurij in nocte ꝑdebā reinueniebam iesum cū matre maria. in iordane vero baptizabar cū ipso. desertumq͡ȝ ⁊ solitudinem intrabam ⁊ hospes eram cum christo predicante ⁊ discipulos eligente: in sero solus cum ipso manebam in mōte.

¶ In die iouis primo transfiguratū iesum cernebā ⁊ deinde diem palmarum celebrabam ascendēs cū ipso hierosolimam. sepe ipsius accessus ⁊ conflictus cū iudeis cernebā: ⁊ in sero pasca cū iesu celebrabā.

¶ In die veneris videbatur mihi nō solū in memoria sed etiam in presentia mors ⁊ passio dñi nostri iesu christi.

¶ In die sabbati semꝑ erat mihi sabbatum sepulture ⁊ descensus ad inferos cū ipso iesu.

¶ In die dominico cum surgerem ad matutinas videbatur mihi q̄ celum ⁊ terra cantarēt/surrexit dominus vere alleluya. ⁊ illa die om̄ia mysteria resurrectionis ⁊ pēthecostes me faciebat spūs domini iesu quasi visibiliter ⁊ sensibiliter experiri.

¶ Sequuntur refectiones seu comestiones omnium dierum.

Comestiones omniũ dierum:

¶ In die lune comedebaꝫ cum virgine matre in domo zacharie in domo iesu et iohannis ⁊ in nocte cũ peregrina virgine recolligebar in stabulo.

¶ In die martis cõuiuiũ erat cum paruulo rege tenente curiam in stabulo cum tribus magis vbi matris vbera ⁊ plura fercula ꝓpinabat nocte fugiebã in egiptum cum matre et paruulo et sancto ioseph per desertum.

¶ In die mercurij comedebam cum famelico iesu ministrantibus sibi angelis post victoriam hostis et nocte discipulis in solo mari laborantibꝰ cum solo iesu stabam in monte.

¶ In die iouis vel comedebam cũ iesu in domo pharisei magdalena plorãte ad pedes vel in domo marthe resuscitato lazaro cũ iesu discumbente in sero intercam cene iesu et capiebam cum xp̄o cibum.

¶ In die veneris comedebam panẽ doloris cũ ip̄o miscendo spinas/ clauos/ et lanceam et sanguinem morientis iesu et bibebã aquã de apta vena cordis ipsius in nocte vel erã cũ matre ipsa lamentans vel in sepulchro inclusus cũ mortuo iesu vel descendebã ad inferos cum victore sic ⁊ in sabbato predictis tribus respectis diuersa mihi formabã cõuiuia et nocte sequenti resurgebam a mortuis cũ iesu glorioso et iubilosa matre.

¶ In die dominico cum benedicto iesu in medio discipulorũ comedebã et dulciter cũ thoma palpabã vulnera resurgentis: et post prãdium cum ascendente iesu ascẽdebam in dexteram dei patris aliquando cum orationibus discipulis vna cum matre expectabã vt mihi videbatur paraclitum repromissum.

